

Roman starega samca.

Spisala **Pavlina Pajkova.**

Vivahen konjič, vprežen v kmetski voziček, cepetal je nemirno z nogami, ko sem stopil iz očetove hiše, pripravljen na odhod. Zraven vozá so stali: oče ves zamišljen, objokana mati, ki je skrbno gladila gubé volnene odeje na sedeži; bratci in sestrice, kàr po vrsti, kakor tipke na klavirji. Prisotna sta tudi bila imoviti strijc, ponos naše rodbine, in moja krstna kumica, stara neomožena ženica, katera se mi je kujala še ob slovesi, ker sem ji uničil zlate sanje, da bi bila kdàj moja — duhovna mati pri novi maši.

Na hlevnem pragu je stal mladi hlapec in zijal vame, kakor bi me ne bil še nikoli videl; dekla pa je kukala med kuhinjskimi vrati, potezaje si predpasnik preko očij. Sosed je prisopihal zadnji trenutek na dvorišče. Podá mi žuljavo rokó v pozdrav, skrivàj pa potisne nekaj v popir zavitega med mojo prtljago: tri pvojene klobasice in skuhan jezik, kakor sem spoznal pozneje.

Bil je v kmetskem življenji redek, pomemben prizor: odhod dijakov v daljni tuji svet; tega prizora sem se želel iznebiti čim prej. Stisnil sem očetu roko, poljubil mater, pogladil lice bratcem in sestricam z navadnimi izrazi: »Le pridni ostanite!« ter z jednim skokom skočil na voz, da so zaškripali vzmeti pod menoj. »Jaka, sedaj pa le!« dejal sem hlapcu, sedečemu na »kozlu«. Hlapec počí z bičem, in konjič potegne. Za seboj sem čul jok, pozdrave, blagoslove, a nisem se več oziral. Z roko še namignem bolni sosedí, ki se je privlekla k oknu, da me pozdravi z mahajočo ruto, a potem se odpeljem iz rojstvene vasi z lahkim srcem in s še ložjo torbo, z obilimi upi in s polprazno mošnjo. In vender sem bil srečen, kakor je le dvajsetleten mladenič zdravega telesa, ognjene domišljije, ki je prebil prosto, a srečno mladost, ne da bi niti po imeni poznal bede; mladenič, kateremu učenje nikoli ni bilo težava, temveč potrebnost, razvedrilo, ponos. Odšel sem, da si pridobim zaklad vednostij, da bi ž njimi razveseljeval sebe, človeštvu pa koristil. Hotel sem se izučiti za zdravnika in bil namenjen na univerzno mesto D. Zató nisem bil prav tožen, najsi sem bil ganjen, dobro vedoč, da nikdo ne bode pogrešal moje neprisotnosti. Domá nisem puščal skrbíj, nemira. Roditelja, telesno krepka in srednje imovita kmeta, nista potrebovala moje podpore in zaslombe.

Imela sta me rada, a nisem jima bil nenadomesten. Obili zarod ju bode odškodoval zame. Od te strani sem bil tedaj popolnoma brez skrbi. Kar se je dostajalo mene, čutil sem, da ne ostavljam v domovini srca, kakor se navadno godí mladeničem mojih let. Pregledaval sem v duhu svoje srčno razmerje zadnjih let. »Z ljubeznivo županovo Lenčiko sva si bila zadnji čas silno dobra,« modroval sem sam v sebi, dragoceno smodko, zadnji dar gospoda župnika, držoč med zobmi; »hvalen sem ji za prijetne trenutke v nje družbi. Rad se je bodem spominjal časih. Ali moj Bog, najino občevanje je bilo venderle samó otročje! Na pol kmetsko deklé ni zame! — Malinarjeva Francika, no, ta se za menoj menda celó solzí. Res, živahne oči ima in mehko srcé — srečen, kdor jo dobí; a tudi ona ni zame. Ko pride moj čas za ženitev, odcvetè že davno. Utolažila se bode, ko pride drug na moje mesto. — Tudi gozdarjeva Tončika je že trkala na duri mojega srca — in pa Lizika, moje gospodinje hčérica, kjer sem stanoval v mestu, tudi ta je že v mojem srci provzročila nevihto — toda sanje, zgolj mladostne sanje, katerih spomin hočem zvesto hraniti v prsih! Življenje, sosebno velikomestno je prepolno neprijetnostij, jaz ne bodem bela vrana, da bi jih bil ohranjen. No, kadar se lotijo mene in kadar bodem zaradi njih siten, čmeren, zdvojen, tedaj pokličem svoje spomine na pomoč, da mi razvedré dušo. To bode pomagalo!« —

Drugo jutro se vzbudim od ropota, prihajajočega blizu od moje spalnice. — »Bodite mirni, paglavci!« zaderem se neprijazno. Nató se udarim po čelu: »Prismoda, ali ne veš, da spiš v petem nadstropji gostilne pri ‚Divjem konji‘, ne pa pod domačo streho? Tvoji bratci so ob tej uri že davno odgnali na pašo,« — Gostilničarjeva družina, natarji, postrežniki, služabnice, le-ti so bili bržkone čez noč moji najbližji sosede in so sedaj ropotali na vse zgodaj, dirjali po stopnicah, loputali z vrati, pričkali se in takó provzročali óni preklicani krik, zaradi katerega sem se vzbudil. No, res za štirideset krajcarjev nisem smel zahtevati boljšega stanovanja!

Zaspal nisem več; vsi udje so me boleli. Postelja je bila prekratka, moral sem ležati skrčen. Vzpnem se, iztezam roke, noge, da mi kite pokajo, zazdeham zaporedoma, dočim si v mislih sestavljam načrt, kaj bi počel podnevi.

V tem premišljevanji me zmoti glasno zvonjenje. Zdelo se mi je, kakor bi zvonilo v sobi. Čudo ni bilo; nasproti mojemu oknu je stal zvonik neke cerkve; vabil je k maši. Zvonjenje me spomni matere; nehoté se prekrižam. »Vekoslav, Bogá nikoli ne pozabi!« priporočala

mi je pred odhodom. »Moli vsak dan po več očenašev k svojemu patronu; po več češčenih Marij, da ti božja Porodica ne odreče pomoči v izkušnjavah, po večkrat čast bodi Bogú, da te sv. Duh razsvetlí pri uku. Ako utegneš, pa še kàj prideni za duše rajnega deda; dobro bode, da se spomniš tudi obeh pokojnih tet, takisto sploh vseh duš v vicah. Te bodo tudi prosile za tvoje duševno in telesno zdravje.« — Prav je dejala ljuba mamica, ali ko bi le človek utegnil in bil zbran! Jaz pa opravim vse te molitvice z jednim samim znamenjem križa, zjutraj in zvečer. To je moje priporočilo, in Bog, menim, zadovoljen je ž njim.

Dve dolgi uri sem že hodil po mestu, išoč stanovanja. Kolena so me že bolela od stopnic, vrat mi je otrpnil od čitanja naznanil, visečih na hišnih vratih. Poleg tega sem bil silno neroden, če se je bilo treba izogniti. Nevajen hoje po obljudenih ulicah, dobil sem marsikatero v rebra; noge pa sem imel že celó izhojene. »Če pojde takó dalje, do noči ne ostanem cel,« mislim si in sedaj začnem tudi jaz po vzgledu drugih suvati z laktmi na desno in levo, da si napravljam prostora.

»Čedna, zračna, svetla sobica se oddá prav po ceni dostojnemu neoženjencu.« To naznanilo, stoto menda, kar sem jih prečital, ugajalo mi je sosebno. Zračna, svetla in cena, to je ravno, česar iščem že vse jutro. Dostojen sem menda dovolj, neoženjen tudi. Hiša je bila videti starinska, ali snažna, ulice tihe in mirne. Oglejmo si jo! Že zopet četrto nastropje! Ko bi vsaj ne bil zastonj moj trud!

Sobica je bila res čedna, na solnčni strani, in je gledala na ličen vrt. Ali ta višina! Še sedaj mi je pohajala sapa, dasi sem se že četrte ure pogajal z gospodinjo. Bila sva si navzkriž za pol goldinarja. Hotel sem, da odneha zaradi silne višine. Ali zgovorna ženica je takó živo popisavala ugodnosti takega stanovanja, visečega med nebom in zemljo, da me je pregovorila.

»Res, mladi gospodič,« dejala je navdušeno, »da boste imeli stoosemindevetdeset stopnic do stanice, ali zató kakšen zrak, kakšen razgled!« In odprla je široma okno, da bi se prepričal o resničnosti njenih besed. »Vidite, koliko svetá! Ali ne čutite, kakó se vam širijo pluča? Ko se privadite stopnic, še čutili jih ne boste; meni se je godilo prav takó.« — Kaj sem hotel? Sobica je bila res prikupna, gospodinja pa prijazna. Najel sem jo in dve uri pozneje sem si jo že uredil ter bil v nji precèj domač.

Bival sem že drugi teden v prestolnem mestu. Nič nisem bil zadovoljen. Prepričal sem se, da nima denar ondu nič veljave, jed pa da nič ne zaleže. Bil sem vedno lačen in v štirinajstih dneh sem porabil toliko, kolikor sem bil namenil za ves mesec. Troškov ni bilo ne konca ne kraja. Vsak večer sem preračunjal, kaj sem izdal podnevi, toda račun se ni nikdar ujema s preračunom. Sevé, kakó bi pomnil mnogobrojnih izdatkov? Vedno sem sezal v žep, vedno plačeval, za nič plačeval! Najboljši račun je bil, da sem preštel imovino, kar sem je še imel. Ali ta se je že silno skrčila. Predobro sem vedel, da ne bodem izhajal z določeno mesečno vsoto. Kaj početi? — Ščedil sem, kjerkoli sem mogel. Kakó sem čuval žepne rute, zapestnice in ovratnike, da bi jih ne dajal prat! Perica mi je dobro solila račune. Denar, ki sem ga dajal nji, zdel se mi je najbolj potračen. Kakšne koristi sem neki imel od tega, da mi je perilo raztrgano prinašala domov? Krpal in mašil sem luknje potem tudi sam, da mi ni bilo treba plačevati šivilje; ali kakó naporno! Že nit vdeti mi je bila muka zaradi moje kratkovidnosti. Luknjo pa sem navadno povečal, nikar zamašil. Vrhu tega sem se v jednomer zbadal v prst, da mi je kri tekla, in čisto perilo se je mazalo, predno sem ga rabil. S šivanjem tedaj ni bilo nič. Potreboval sem tuje pomoči; novi izdatki tedaj! Ali odkod dobiti denar? — Da ga ne bodem dobival z domi, ker mi ga oče ne bi mogel dati, vedel sem predobro. Kaj torej? —

»Poišči si domačega pouka,« nasvetoval mi je prijatelj. »Koliko visokošolcev živi zgolj ob pouku!« — Moder svet, a meni ni bil kaj po volji. Bil sem prelen. Ali stradati tudi nisem hotel; ponudil sem se torej za domačega učitelja. Toda pouka ni bilo dobiti takó lahko, kakor sem menil. Dolgo sem ga iskal, a vselej zastonj. Da si preženem nejevoljo, uglozim se v uk. Spoznavanje človeškega telesa, novost tega zanimljivega znanja, to me je res prevzelo takó, da sem menj bridko čutil življenske neprijetnosti.

V tem so prišli dolgi zimski večeri in ž njimi nova kuga moji ubogi možnji. V sobici je bilo mraz, a nisem je dal kuriti. Denar za kurjavo bi si moral sicer odtezati od večerje. Oblačil sem domá gorlenjo suktnjo, deval si kapico na glavo, noge zavijal v odejo, otrple roke pa si grel s sapo. Takó zavit sem sedeval domá po dolge ure in se učil, vender pa sem grozno zmrzaval, skoro bolj nego zunaj. Takó sem se iznebil troškov za kurjavo; teže se mi je bilo otresti ónih za svečavo. Ostajal sem sicer zvečer čim bolj mogoče z domi; navadno sem bival v vseučiliški knjižnici, ker sem ondu užival toploto in svečavo ob državnih troških. Ali ob osmih so zaprli sobano; moral sem

domov. Kakó vesela je bila moja gospodinja, ker je imela takó vzglednega gostača! Takó rano se še nobeden gostač, kar jih je imela, ni vračal domov. Hvalila me je čestokrat — da je vedela vzrok moji vzglednosti! Rad bi bil zahajal v družbo, pa še kakó rad, ali kar bi bil ondu zapravlil v dveh urah, zadoščalo mi je za živež dveh dnij.

Zató nisem zahajal nikamor. Ob poldevetih me je tedaj zvesta moja sobica vsak dan vzprejela v ledeni svoj naročaj. Da bi šel spat, bilo mi je prerano; tudi bi ne bil zaspal. Nad mano v petem nadstropji je namreč nekdo vsak večer peval in igral na klavir. Ne rečem, da umetno, a bilo je dobro dovolj, da mi je odganjalo dolgčas. Slonel sem tedaj po jedno ali dve uri v naslanjači, umeje se, da v temi, in si v duhu slikal neznano umetnico. Zakaj, da je petje žensko, sodil sem po nežnem glasu. Naposled mi je bil óni vsakdanji brezplačni koncert nad glavo res kár v razvedrilo, Ves dan sem se ga veselil in zvečer sem hitel domov, da ne zamudim ni jednega ónih nebeških zvokov. Zakaj nebeški so se mi že zdeli. Ni čudo! Ko sem čepel sam v temni sobici in se prepuščal vroči domišljiji, delal sem si najvzornejše slike o tej blaženi pevki. Nisem več prebil negotovosti; vprašal sem gospodinjo.

Kar sem zvedel, vplivalo je name, kakor bi me bil kdo polil z mrzlo vodo. Pri ubožni krojaški rodbini je stanovalo mlado deklè, koristovka pri operi. Gledaliških junakinj nisem nikoli maral; koliko menj torej neznatno gledališko osebito! No, saj sem si mogel misliti, da pod streho ne stanuje Bog vé kdo. Ujezilo me je, da sem potratil toliko ur, poslušaje takó nezrelo petje, najsi sem bil ob tem prihranil nekaj litrov petroleja.

Ves teden sem odslej prihajal pozneje domov, nadejaje se, da v tem prestane petje in igra. Ali bodisi slučaj bodisi usoda, tudi v petem nadstropji se je óne dni začenjala godba za dve uri pozneje. Hoté ali nehoté, moral sem poslušati.

Ni bilo káj reči: glasek je bil izurjen in je sezal do srca. Ali domišljija ni več igrala svojih burk z menoj! —

Nekega večera grem zvižgaje po stopnicah in stopam po navadi po tri in tri, da hitreje zvršim njih število, ko udarim v somraku ob nekaj mehkega. Prestrašen »Oh!« in ploha belih listov, ki se vsuje proti meni, ustavi me osuplega sredi stopnic. — »Moj Bog, moje note, moje dragocene note!« potoži ženski glas, in vitka osebita se skloni, da pobere raztresene pôle. Jaz zamrmram nekaj besed v oprostilo in odhitim po stopnicah nizdolu, da poberem še óne listke, ki so bili

prifrčali v vežo. Ob tem me je obšla gotovost, da sem dobil koristovko petega nadstropja.

Nisem se zmotil. Predstavim se ji, ona pa meni, in bila sva si pri tej priči najboljša prijatelja.

Takoj óni večer sem poslušal vsakdanji koncert ob njegovem viru. Odslej sem bil vsak večer marljiv poslušalec nje pevskih vaj. Prijetno so mi potekale ure v nje družbi, dasi je bilo najino občevanje jako preprosto. Ona je večinoma pela in igrala, jaz pa sem jo poslušal ter ji obračal note.

Hermina je bila dobro, ponižno, nepokvarjeno deklè, nje značaj je bil nasproten ónemu, kakeršnega so navadno gledališke dame. Vedela je, da ostane žive svoje dni koristovka, in bila je usodi hvaležna za ubogo življenje. Višjih željà menda nikoli ni imela. Veselja žar ji je posijal v okó, kadar sem prišel; ali ko sem odhajal, nikdar ni izrekla želje, da bi prišel zopet. Vedla se je z menoj prijazno, a jako resno; zdelo se mi je, kakor da je v zadregi poleg mene.

Nje boječe vedenje mi je vzbujalo spoštovanje; saj bi bil povsod prej iskal kreposti nego pri dekletu, ki je vsak dan prestopilo prag, odkoder prideš na opolzla tla, zaznamenujoča svet.

Da li meni ugaja, sam nisem prav vedel. Lepa ni bila, to je bilo gotovo, ali iz nje globokega pogleda je žarel ogenj, ki znači duševno življenje. Govorila je malo, a to jedernato, premišljeno. Da je ona storila prvi korak k srčnejšemu prijateljstvu, duša moja bi ji bila goreče prihitela naproti; prepričan sem bil, da bi mi bila celó zmedla pamet, ko bi bila hotela. Toda nje sicer prijazno, a oskromno vedenje mi je krotilo valovita čustva.

Nekega večera, ob predavanji mile romance, sezal mi je nje glasek sosebno globoko v srcé. Za nje hrptom stojim in pazim, kdaj naj obrnem stranico not. Not pa celó ne vidim, pač pa nje beli tilnik, na katerem se modre niti, tanke žilice napenjajo ob petji; vidim nje prsi, kakó se zajedno dvigajo z glaskom in – pamet me mine. Sklonim se proti nji, da bi ji poljubil usteca, izvir ónih čarobnih glasov, ona pa me bliskoma pahne od sebe. Bledega lica, trepetajočih usten je stala pred mano in me tožno gledala s prestrašenimi očmi. Obide me sram, jeza in boleost. »Hermina,« dejem očitaje, »ali me kàr nič ne marate? —

»Jaz?« odgovorí mi z negotovim glasom, in pozná se ji, da iz težka premaguje jok, »oh, menda še preveč! Toda, vaše smelo vedenje — kakšne namere imate?« —

Osupnil sem. Namere? — Da bi imel že kaj namer? Niti v sanjah nisem gojil namer, katere bi se tikale nje.

»Moje srcé ne dela naklepov, ne gojí namenov,« izblebetam v zadregi. »Čutim, da ste mi ljubi, Hermina, dalje pa nisem še nikoli mislil o tem.«

»Ne?« deje ona zamolklo. »Ali ne veste, da je ubožici, zapuščeni deklici, kakeršna sem jaz, poštenje vse imetje? In vi, v svoji lahkomišelnosti mi hočete vzeti še ta jedini zaklad?«

»Ali, Hermina!« vzkliknem zavzet, »vaše poštenje je meni sveto kakor vsa vaša oseba. Ali je jeden poljubek takó strašen greh?«

»Jeden poljub ni nič sam na sebi, a vender vpliva neizmerno,« zavrne me ponosno. »Vam je igrača, meni vir neizmernega gorjá. Ali bi pa midva ostala pri tem prvem nedolžnem poljubu? — Za prvim bi prišel drugi, tretji — jaz pa hočem ostati poštena. Oh!« — Rekši bridko zajoče.

»Ali, Hermina!« dejem zopet ves zdvojen. Hoteč jo potolažiti, objamem jo krepko, ne čuteč ničesar drugega nego sočutje za nje boleost.

»Pustite me!« vzklikne deklica odurno in se mi iztrga. »Ako nimate resnih namenov, ako naj nikdar ne bodem vaša soproga, tedaj tudi ne maram vašega sočutja.« —

Ob besedi »soproga« jo izpustim vzgrožen, kakor bi bil objel kačo. Mraz me pretrese. Jaz da bi že mislil na ženitev? Saj še toliko nisem zaslužil, da bi svojo ubožno osebo preskrboval z najnujnejšimi stvarmi!

Ona je še vedno ihtela, jaz pa sem ji čimdalje bolj odtezal, zavzet od svojega položaja, presunjen od bolesti, katero sem načinil lahkomišelnó, ginjen do srcá. Glava mi je gorela, vest me je pekla. Kakor tihotapec pobegnem iz sobice, ki je bila priča tolikih srečnih ur. Da bode odslej tam notri vladala ljuta žalost, vedel sem pre-dobro. Ali vender se nisem čutil popolnoma krivega. Moje vedenje ni bilo nikoli takšno, da bi bilo vzbujalo upe. Toda razumi, kdo moreš, žensko umovanje! O čemer mi niti ne sanjamo, one že slutijo in sklepajo. Tisti nesrečni trenutek moralne slabosti, ko sem se dal pre-magati od čustev, zadoščal je, da se je odprlo žrelo, ki bi me bilo skoro pogoltnilo. Toda otel sem se še o pravem času.

»Bogú hvala!« vzdihnil sem olajšan, vender pa sem bil nezado-voljen sam s seboj. Pohitel sem v bližnjo gostilno, da bi potopil to neprijetnost v dnu kozarca. Potopil sem jo, toda bil sem vender še nekaj dnij zamišljen in prav slabe volje.

(Dalje prihodnjič.)

Roman starega samca.

Spisala **Pavlina Pajkova.**

(Dalje.)

Bilo je preteklo že nekaj dnij. Nad mano v petem nadstropju ni več godbe, kakor nekdej. Bilo je tiho in mirno, kot bi nihče ondi ne stanoval. Prve dni, ko sem bil še splašen in nemiren radi dogodbe s Hermino, tešilo me je, da ne slišim in ne vidim ničesar, kar bi me spominjalo mojega poraza; a pozneje sem se začel čuditi tej grobni tišini nad sabo. Ali je Hermina obolela? Da bi se bila — smejal sem se tej svoji budalasti misli — da bi se bila morda v obupnosti usmrtila? Zaradi mene usmrtila? — In opazoval sem sam sebe od nog do glave. No, sklepal sem pri tem sam pri sebi, ni, da ne bi mogel vzbujati globokega, neutješljivega nagnjenja v prsih mlade deve! Pa ko bi se res bila pripetila ta nesreča, ali bi potem vladal tu gori takšen mir? Menim, da ravno nasprotno.

Skozi celi teden nisem več, kakor preje vsaki dan, vračajoč se domu, zrl na nje okno, kjer je navadno čakala na-me, niti poslušal na stopnicah, da-li čujem nje lahne stopinje. Kot hudodelnik sem smuknil sedaj skozi duri svoje sobe in plaho ter brzo stopal navzdol ali navzgor čez stopnice, v vednem strahu, da ne bi Hermine srečal. Tisti dan pak se ohrabrim ter pogledam brzo z enim očesom na okno njene sobe. Okno je bilo široma odprto, a tuji obrazi so gledali iz njega.

Zapustila je stanovanje, rekel mi je notranji glas, in nekako obžalovanje po nje izgubi me je pri tem sprehajalo. Ko stopim v svojo sobo, čujem nad seboj živahno hojo in ropot, kakor kadar se pohištvo sem ter tja poriva, potem glasno govorjenje in razuzdan smeh.

Odprem okno, ker je bilo v sobici soparno, in se nekoliko na njem pomudim. V tem trenutju mi prifrči nekaj na glavo. Bila je žepna rutica.

»Oprostite gospod, takoj pridem po-njo,« oglasi se ob enem ženski glas, ki je od zgoraj prihajal. In predno sem ruto pobral ter pogledal dobro skozi okno, od kod da je prišla, potrka nekdo na moja vrata.

Gospica, počesana po najnovejši šegi, oblečena v pretirano modno nošo, imajoč na sebi vse mavrične barve, vstopi na moj oglas v sobo.

»Oprostite, da vas nadlegujem,« reče hitro ona s smelim glasom. Pri tem pa se kreta z životom in me z živahnimi očmi zvedavo opazuje. »Padla mi je ruta z okna, prifrčala je na vaše okno, prišla sem po-njo.«

Jaz jej hitro pomolim robec, katerega sem bil skrbno zložil. A ona, ne da bi segla po robec, zgrabi mojo roko in jo stiska in stresa, kot bi bila že stara prijateljica. Nato pa hakor klopotec v enomer govori: »Tedaj vi, mladi gospod, vi ste moj sosed pod stropom? Najbrže dijak! O, gospodje dijaki so moje nagnjenje; takó blagega srca so, tako nepopačeni! Prepričana sem, da postaneva najboljša prijatelja; srčno se vas veselim.« —

Jaz sem osupnil. Takšna gorečnost in iskrenost z neznanim moškim! Ni se mi zdelo naravno. Skušam ji roke odtegniti, poklonim se ji in rečem v zadregi: »Čast mi bode — veselim se vašega znanja!« V srcu sem pa nevoljno mislil: S kakovo veščo pa imam opraviti? —

Odslej nisem bil več gospodar svojega časa; ko sem se je najmanje nadejal, bila je tu. Meni nič tebi nič, je stopila v mojo sobo, še predno sem se na nje trkanje oglasil. Ker je bila šivilja po stanu, je tudi ona zvečer, kadar sem prihajal domu, devala na stran šivalni stroj. »Kosti me bolé od sedenja, oči me žgo od dela,« vzdihovala je, spustivši se v moj naslanjač; »kako rada bi se sprehajala, pa tako samo me je strah!«

Sluteč nje namen, zagotovil sem jo brž, da imam nujno delo in je torej ne morem, spremiti na sprehod, dasi bi jo rad. A ona mi je začela prigovarjati, dokazovati, da je še rano, moledovati, da bi ji posvetil urico časa; dobro delo da bodem s tem storil in računati smem na nje hvaležnost.

In ne čakajoč moje določbe, je vzela klobuk s klina in mi ga dela na glavo, potisnila mi palico v roko, oklenila se mojega lakta, in moral sem z njo. Vodila me je potem po najobljudnejših ulicah, ustavljala se pri vsaki izložbi, v katero' je dolgo zijala in na nedostojni način kritikovala razstavljenе reči. A ni bilo dovolj, da mi je tratila delu namenjeni zlati čas, tudi v gmotnem oziru mi je napravila mnogo škode. Pri sladičarju in jestvičarju je zagledala vselej nove založaje, katere bi rada pokusila. Stopila sva v prodajalnico; ondi se je do sitega najela najokusniših in najdragoceniših rečij, mej tem ko sem se jaz upal jedva košček najcenejšega blaga použiti. Ko je prišlo do plačevanja, tedaj ni imela nikoli mošnje pri sebi; vselej jo je bila slučajno doma pustila. Moral sem seveda jaz posojevati denar, katerega potem nisem nikoli več videl. Izrekala je tudi željo, kako lepo bi bilo, ko bi časih vkupe posetila gledališče in druge veselice;

človek da je samo jedenkrat v življenju mlad, trdila je; škoda za vsako prosto urico, katere ne uporabi v razvedrilo in zabavo. —

Jaz sem zdvajal. »O Hermina, Hermina, ti ljubeznjiva, krotka, poštna dušica, zakaj si zapustila to stanovanje?» vzdahnil sem večkrat zdvojen. »Kaka razlika med tvojo in te sirene naravo!« —

Šivilja mi je postajala od dne do dne nadležnejša. Da bi se kdaj poboljšala, se ni bilo nadejati poleg lehkomiselnega, drznega značaja, kakeršnega je bila. Kaj naj počnem? — Bežati iz nje bližine, izpremeniti nemudoma stanovanje, kakor je bila pred meseci uboga Hermina zbežala od mene? Ali se je usoda meni osvetila, ali pa je bil samo slučaj? —

S pobitim srcem, toda z odločno voljo sem pobral svojo imovino in jo začasno odnesel v stanovanje svojega tovariša, pri katerem sem menil ostati, dokler si poiščem novega, primernega stanovanja.

Težko sem se ločil od svoje prijazne sobice in dobre gospodinje; tožno sem gledal v svojo mošnjo, katera je zadnji čas toliko trpela in še bode, predno se v novič uredim. In potreboval sem nujno novega obuvala; zadnji krojaški račun še tudi ni bil poravnán; tu pa tam sem bil pri prijateljih marsikateri forint na dolgu, in vse zavoljo te preklicane šivilje! »O usoda, usoda, kakó zasleduješ človeka! O življenje, življenje, kakó si polno težav!« vzdihoval sem razdražen. Bile so to moje prve bridkosti v življenju.

V tej razdvojenosti, brez denarja, brez lastnega stanovanja, poln vseh potreb, ponudi se mi mesto domačega učitelja v plemenitaški hiši. Kar bi bil pred meseci brez daljnjih pomislekov odločno odklonil, vzprejel sem zdaj z radostnim srcem kot posebno milost. Hipoma sem hodil v najfinejših oblekah, jedel najukusniša jedila, stopal po gladkih salonskih tleh, občeval z grofovskimi in knežjimi dostojanstveniki. Ta brza, nepričakovana izprememba mojega življenja mi je napolnila dušo s ponosom in zadovoljnostjo. Rešen sem bil kar na mah vseh neugodnostij, katere so nasledek bornega življenja. Kaj sta meni sedaj bili sentimentalna koristinja in drzna šivilja? Ničli! Več se nisem bal upliva teh obskurnih stvaric, sedaj, ko sem imel večkrat priliko občevati z damami najvišega plemstva. Toda še prehitro sem se prepričal, da ni vse zlato, kar se sveti. Ko je minila prva prijetna osuplost, jele so se mi oči odpirati, in videl sem sam plevel, koder je navidezno poganjal cvet.

Za tem spoznavanjem so sledile prevare in pravi stud. Ona izvoljena vrsta ljudij, med katero sem se sedaj kretal, in s katero sem

prvi čas z nekim češčenjem občeval, se mi je ognusila. Hrepenel sem po nekdanji revni sobici v četrtem nadstropju; želel sem si zopet borne, mrzle večerje in uboge soseščine, samo da bi bil kot nekdanj svoboden gospodar svojega časa, svojega mišljenja in dejanja. A to ni bilo več mogoče. Pismeno sem se bil zavezal, da ostanem šest let domači učitelj, in svojo zavezo sem moral kot mož izpolniti.

Ne bodem se dolgo mudil pri tej dobi, ki je bila najzoperniša vsega mojega življenja, navzlic obilnosti, v kateri sem se topil. V rodbini kneza N., plemenitaša stare korenine in jednega najpremožniših avstrijskih posestnikov, videl in čul sem reči, katere se ne bi nikdar vršile v hiši najbolj priprostega meščana. On je živel samo svojim konjem, dirkam, gledališču, prijateljicam. Zametaval je tisočake, kadar je šlo za to, da se pobaha pred svetom s svojim premoženjem, da bi ga strmeči svet slavil in kadil njegovemu imenu. A zapodil je kakor nadležnega psa sramežljivega gosposkega prosjaka, ki je trkal na njegove duri.

Kneginja ni bila nič boljša od njega. Po štiri do pet tisoč forintov je potratila na jedno samo večerno zabavo, da pokaže, kaj premore nje hiša; a prevpila se je do hripavosti, ako je služkinja strla kozarec, ki je bil nekaj novcev vreden. Histeriška, trmoglava, brezčutna, je bila svoji rodbini to, kar je nevihta cvetočemu polju, ki pobija in uničuje, kar raste in klije. A v svojih dvorinah, natlačenih z gosti, je bila sama ljubeznivost in uljudnost. Bila je tam podobna blagodejnemu solnčnemu žarku, ki podaje šele pravi čar krasni krajini.

Kaj pa naj povem o gojencu, ki je bil izročen mojemu varstvu? Suh, rumenoličen štirinajstleten mladenič z orlovskim nosom, z neprijaznim, od strastij že uvelim licem in topim pogledom, je bil meni pokora. Pljuča bi si bil izkričal, predno bi bila vzprejela njegova glava nauk. Ko sem ga poučeval, je zvonil z nogami, igral se z rokami, poslušal, kaj se godí v bližnjih sobah, ali pa je pri mizi zadremal ali celo zaspal. Jaz, ki sem imel vedno jeklene živce, postal sem radi njega jezičen kakor bolehná ženska. Zastonj, vse zastonj! Poljedelec, ki ne žanje potem, ko je vsejal, menja seme ali zemljišče, a jaz sem bil privezan, nakovan na ta neplodni raztréseni duh. Prsti so me časih srbeli od poželenja, da bi ga potegnil za dolga ušesa. Kateja so mu od glave stala kakor da bi ne bila njegova; s tem bi ga bil prisilil k pazljivosti. Ali sem pa mogel to storiti, ne da bi oskrnil svoje moške dostojnosti? Tisočkrat sem se uveril o resnici pesnikovega izreka: »Gorjé, kdor bedakom posoditi čas mora, glavo in srcé.« —

A kakor vse na svetu mine, tako so tudi meni prešla ona trudapolna suženjska leta. Mej tem sem bil prestal vse doktorske izpite, — jutranji čas sem še bil pridržal za svoje studije — ter postal zdravnik. Bil sem sedemindvajset let star, ko sem z diplomo v žepu in z malo glavnico, ki sem si jo bil prigospodaril, postal svoboden, samostojen. Oh, kakšno je bilo to čustvo, ko sem bil zopet svoboden, rešen vseh spon, kakor ptiček pod nebom, neodvisen, sam svoj gospodar z nadepolno, častno bodočnostjo pred sabo!

Bil sem že tri leta zdravnik v nekem večjem prijaznem trgu na Slovenskem. O svoji službi se sicer nisem imel pritoževati, a tudi ne, da bi jo preveč hvalil. Zaslužil sem toliko, da sem pošteno izhajal, a zaslužil bi bil lahko še jedenkrat toliko, ako bi bil jaz jedini Eskulapovec vsega okraja. Moj prednjik, ki se je radi starosti jedva še pokonci držal, ni opustil delovanja, kakor se mi je obetalo, da bode, ko so mi ponujali ono zdravniško mesto. Ni hodil sicer več po hišah, a vzprejel je rad vsakega bolnika, ki se je pri njem oglasil. Ker je pa deloval moj prednjik celih petdeset let v istem okraju in to z dobrim uspehom, užival je še zdaj, ko je sam onemogel, popolno zaupanje tržanov. Sosebno stari ljudje se niso mogli odločiti, da bi zaupali svoje bolečine meni, mlademu zdravniku, dokler je še stari živel. A ravno starost, kakor znano, je najbolj podvržena boleznim. Zató je lep del zaslužka romal v roke mojega prednjika.

No, jaz sem se tolažil z mislijo, da vedno ne bode tako ostalo; vsaki dan, dejal sem pri sebi, utegne moj tekmeč postati meni neškodljiv; saj vedno tudi ne more živeti. Toda ko sem v trgu imel menj dela, čislali so me tem bolj v okolici. Sosebno poleti, ko je gospoda stanovala na svojih posestvih in gradičih, sem bil vedno z doma, vedno v svojem poklicu. Nekdaj sem bil celo povabljen na celi mesec v hišo najpremožnejšega graščaka tiste soseske. Po desetletnem neplodnem zakonu je imel nepričakovano stopiti v svet prvi graščakov potomec. A ker je bila graščakova žena šibka in rahlega zdravja, radost in hrepenenje po zarodu pa neizmerno, želel je graščak, da bi moja zdravniška pomoč bila pri roki ob času imenitnega rodbinskega dogodka.

Pogoji, ki so mi jih stavili, so mi bili jako ugodni, kraj, sosebno za onega letnega časa, junija, je bil nebeški, rodbina izborna v vsakem oziru. Zato se nisem dolgo pomišljeval. Majhna izpremema v jednako mernem v mojem življenju mi ne bode na škodo, dejal sem sam pri

sebi. Spravim tedaj svoje reči, odslovim svojo staro kuharico na jeden mesec, zaklenem hišo ter se odpravim z nadepolnim srcem na pot.

Posestvo je bilo tri ure oddaljeno od onega kraja, kjer sem bil nameščen. Ta sicer majhna daljava mi je bila kaj ugodna. Vsaj sem poleg izpremembe zraka prišel tudi med tuje ljudi. Kdor pozna malo-mestno klepetanje in zoperno zanimanje za vse podrobnosti vsakega človeka, ta ve, kako dobro deje človeku, ako se odtegne za nekoliko časa vsakdanjim prozaičnim in dolgočasnim razmeram. — V gradu so me teško pričakovali. Že pri kraju gaja, ki je obdajal ponosno graščino, me je pričakoval nje gospodar.

Graščaku se je nekaj neprijetnega prigodilo, si mislim, brž ko ga zagledam. Poznal sem ga vedno kot največjega veseljaka; vedno je bil najboljše volje; o njem sem sodil, da je jeden onih redkih izvoljencev, katerim je neznana zlovoljnost. A danes je bil videti silno resen in zamišljen; pobitost je bila znati iz vse njegove osebe.

»Evo me, gospod graščak«, rečem, skočivši z voza; »želim, da bi moja pomoč v vaši hiši bila kar najmanj potrebna.«

»Moja želja bi bila tudi, da bi vas, gospod doktor, smatrali samo za prijetnega gosta; a bojim se, da bomo potrebovali vaše pomoči še preveč.«

»Ali se je gospe soprogi kaj neugodnega dogodilo?« pozvedujem osupel. »Ko sem jo pred tremi tedni videl, je bila tako čvrsta in cvetoča, da sem se čudil.«

»Da, da, pred tremi tedni,« vzdahne graščak, »a kakšna je zdaj! Olge še spoznali ne bodete več, tako je izpremenjena. Vedno potrta, otožna; o ničemer ne govori, nego o smrti, katera je, kakor ona meni, čaka pri porodu. Kako se je prej veselila, da postane mati, a kako se zdaj boji trenutja, katerega se je z nami vsemi toliko veselila!«

»Kako je to možno?« rečem sumljivo. »Gospa soproga je bila vedno krepke volje in modra; tudi ni premlada, da bi se bala, da ji ne bi opešale telesne moči. Saj gospa soproga mora že imeti —« umolknem v zadregi, dobro vedoč, da vprašanje o ženski starosti je vedno in vselej kočljivo.

»Osemindvajset,« dopolni graščak mirno.

»Ali ste mej tem imeli v gradu goste?« pozvedujem dalje. »Kajti bojazen, ki muči vašo soprogo, nikakor ni naravna, gotovo jo je kedo zastrašil.«

»Menite li?« odvrne graščak zamišljen. »Imamo že res nad štiri-najst dni goste v hiši in sicer mojo svakinjo s hčerko.«

»Da ste sedaj, v tako važnem in usodnem času odprli svojo hišo dolgotrajni gostoljubnosti, nikakor ni bilo prav,« opomnim v skrbeh. »Ženske v takem položaju so jako občutljive, posebno ako so živčnate narave, kakor je žal vaša gospa. One potrebujejo nekoga, ki jim vedno le svetle strani materinstva predočuje, ne pa temnih in pa nevarnostij, ki so ž njo v zvezi.«

»O, kar to zadeva, ni je menda izkušenejše, pametnejše in vselejše ženske, nego je moja svakinja; ona more le ugodno uplivati na mojo Olgo. Tega sem gotov,« odvrne graščak živahno.

»In nje otožnost in bojzljivost izvira od onega časa, odkar sta vaši sorodnici v hiši,« pripominjam jaz. Tedaj le tu moramo iskati vzroka sicer nerazumljivi in čudni izpremembi vaše gospe.

Graščak ni na to ničesar odgovoril, a zdelo se mi je, da je postal še bolj zamišljen, nego je bil prej.

»Kako sem vesel vašega prihoda,« reče naposled, in lice se mu razvedri. »Ako je sploh komu možno, bode gotovo vam dano, da pogledate v nje bolno domišljavost in otmete nje život. O, ohranite mi ženko! Naj ne postane prazen sen sladki up, ki me navdaje z nepopisno srečo in s ponosom, da kmalu postanem oče! Oče! — jaz oče? — Ali veste, ljubi doktor, kaj se pravi nepričakovano videti uresničene najiskrenejše želje, ki so mi celih deset let polnile dušo, ki sem jih pa naposled kot nedosežne že izrul iz svojega srca?« — In skrnil je lice v dlani, in nekaka groza je spreletavala njegov krepki život.

Jaz mu nemo podam roko. »Pogum!« dejem naposled, »saj še ni nič izgubljenega! Kar je v moji moči, to storim; toda ne zabite, da bolnica ne sme niti slutiti, da se kedo, posebno vi, bojite o srečnem izhodu. To vam posebno priporočam!«

Šele ob času obeda sem pozdravil graščakinjo. Sedela je v obednici v družbi dveh gospa in čakala mojega prihoda. Graščak me predstavi tujima gospema. Bili sta njegova svakinja, vdova njegovega polubrata, nekega višjega uradnika, in nje hči.

(Dalje prihodnjič.)

Roman starega samca.

Spisala Pavlina Pajkova.

(Dalje.)

Jaz se uljudno poklonim tujima damama in ju pogledam samo površno; svojo pozornost obrnem takoj na gospodinjo.

»Častita gospa«, rečem lehkotno, »z veseljem sem vzprejel vabilo gospoda soproga, da nekaj časa prebijem na vašem čarobnem posestvu. Da pri tem nekoliko uporabim o priliki vednosti svojega poklica, upam, da mi to dovolite. Zdravniki smo že taki, da ne mirujemo nikoli. Naše znanje hoče na dan. Zato s sokolskim očesom iščemo pri vsakem človeku, kje bi bilo kaj lečenja, odstranjenja ali prestrezanja kalí kake bolezni. In če bolezni ni, jo pa ustvarimo, da se moremo potem pokazati.«

Medtem, ko sem s šaljivim, lehkotnim glasom govoril, opazoval sem z ostrim očesom bolnico. Res, rumena barva njenega lica, medle, udrte oči, modraste in od vidnega notranjega nemira trepetajoče ustnice, to vse je jasno pričalo, da imam bolnico pred sabo. Ali kakovo bolnico, ako ona, kakor je pravil grajščak, nikoli in nikjer ne čuti bolečin?

Ko sem z njo govoril, je uprla vame preplašene oči, kakor da bi mi hotela v dušo pogledati. Slutila je menda, da nisem prišel na zabavo, temveč radi nje.

»Oh, gospod doktor«, je šepetala potem na pol sramežljivo, na pol splašena, »kako se bojim skorajšnjega usodepolnega trenutka! Ali bi ne bilo tudi prežalostno, ako bi morala v najlepši dobi zapustiti prelepi ta svet in svojega dobrega Arturja?« — In segla je po soprogovo roko, kakor da najde v njej obrambo proti vsaki nesreči.

»Sedaj boš šele prav začela živeti, ljubka moja«, odvrne grajščak z nasmehom, a glas mu je bil negotov od nemirnosti. »Tvoje življenje doseže šele sedaj pravi smoter z novimi dolžnostmi, z novimi skrbmi, katere te čakajo. Ali nisi vedno žalovala, da so ti nebesa odrekla materinsko srečo? In sedaj, ko se ti gorka želja skoro spolni, vzdihuješ, trepečeš, kakor dete pred gorjupim zdravilom!«

»O, veselim se je tudi jaz, in pa še kako se je veselim!« odvrne osramočena, »a bojim se, bojim se toliko!« —

»Česa?« sežem jej jaz z nasmehom v besedo. »Menda kričanja malega paglavca?«

»Smrti,« odvrne ona zamolklo, in solze se jej prikažejo v velikih milih očeh.

V tem trenutju nikakor ni kazala osemindvajset let; blede nje lice, oblito z otročjo bojznijo in s sramežljivostjo, bi bilo pristajalo osemnajstletni ženski.

»Kako ste se spozabili do tako — oprostite — nespametne misli,« začudim se jaz. »Bolni niste, dasi bolestni, kar je naravno; vse je pripravljeno, kar mora srečen izhod pospešiti; vsi bodemo tu, da vam lajšamo stanje, da vam strežemo, pomagamo — ne umejem, zakaj si trmoglavite, da morate umreti. Življenje vsakega človeka je sicer nestalno kakor kaplja na veji; v božjih rokah je in nihče ne more prorokovati bodočnosti; ali kolikor more vednost odločiti, imamo vse gotovosti, da srečno prebijete krizo. Prvi pogoj pri vseh težavnih slučajih življenja pa je, da naravno krepost podpira telesna moč. A naravne krepke volje pogrešam pri vas, milostljiva gospa, ne pa telesnih močij.«

Grajščakinja je na to mojo opazko skrivaj pogledala svojo svakinjo, a potem osramočena povabila glavo.

»Prav je, da na smrt misli,« oglasi se sedaj v moji bližini debel glas z moškim poudarkom; »le kdor vedno misli na smrt, stori srečno, blaženo smrt! Ženski v takem položaju je pa celo dolžnost, pripravljati se na smrt. Gospod doktor, saj vendar niste tako otročji, da bi to zanikali!« —

Tu imamo spletkarico, si mislim, in se hitro ozrem na govornico teh malo modrih besed. Bila je grajščakova svakinja, gospa med petdesetimi in šestdesetimi leti, neprijetna prikazen; vedno se ji je nasmeš zibal na ustnicah, a pri tem je imela zopern pogled.

»Dovolite, milostljiva gospa,« odvrnem nekoliko razdražen, »ali prva in sveta dolžnost takim ženskam bodi, da ne mislijo na smrt, temveč, kako da ohranijo sebi in svojemu detetu življenje.«

»Dolžnost za ohranitev življenja pripada ta čas zdravniku in strežnikom, ne pa ubogi onemogli materi,« odvrne ona z velevažnim glasom. »Taka ženska naj tedaj skrbi samo za svojo dušno blaginjo! O, koliko groznim nevarnostim je podvrženo materinstvo, posebno, ako ženska ni več mlada, ako je slabotnega zdravja, kakor naša ljuba Olga. Bog te čuvaj, draga moja,« vzdihne pobožno, »a za dušo, za dušo skrbi, da te smrt ne najde nepripravljene!«

Jaz sem bil zavzet in razkačen ob enem. Nesrečna neprevidnost, koliko zlega si že povzročila na svetu!

»Ali gospa,« rečem vidno nevoljen, »vi govorite, kar je celo neresnično. Gospa grajščakinja je v najčvršči dobi, in dokazano je,

da navadno slabotne ženske prestanejo krize mnogo bolje, nego močne in čvrste.« —

»S človekom, ki ni navdihnjen z verskim duhom, je prazen trud, prazno vsako besedovanje in dokazovanje,« odvrne svakinja zbadljivo in se razžaljena obrne od mene.

Grajščakinja je zrla pomenljivo na soproga. Zvalo se ji je, da trpi zavoljo neugodnega razpletka naju pogovora.

Grajščak pokašlja v zadregi. Najbrž ni vedel, s kom bi potegnil, da bi nobenega ne razžalil. Toda iskreni in hvaležni njegov pogled, ki se je mudil med mojo besedo večkrat na meni, prepričal me je, da je zadovoljen z menoj.

Rešitev iz tega neprijetnega položaja je prišla nenadoma in sicer od ondod, od koder sem je najmenj pričakoval.

»Mama, ne vнемajte se za tako reč, o kateri je vsako razpravljanje brezuspešno. Oba imata prav, gospod doktor in vi, seveda vsaki po svojem mišljenju in s svojega stališča. Rajše naročim služkinji, da priredi obed.«

In z nizkega stolička, kjer je prej ves čas nemo sedela in gladila velikega belega mačka, kakor da bi nas niti ne videla niti poslušala, vstane ponosna, mlada ženska junonske postave. Bila je velika, krepka, prekrasne rasti. Oči je imela črne kot noč in ognjevite. Nje črni, nekoliko kodravi lasje so se svetili kakor dragoceni baržun, ustnice so ji bile polne in rdeče kakor koralde, a polt gladka in snežnobela kakor alabaster.

Za Boga, kje sem imel doslej oči, da sem prezrl tako izvanreden stvar? si mislim. In, ta krasotica je hči te čemerikaste, odurne starke? Ni mogoče! In vendar je bilo res.

Pri obedu je sedela gospica meni nasproti, in oko mi je nehote vedno in vedno uhajalo nanjo. Nekaj me je k njej vleкло in zopet nekaj od nje odvrčalo. Bila je lepa, krasna brez dvojbe, ali ni bila ona vzorna lepota, ki nam oplemenjuje oko in blaži srce; temveč bila je lepota one nevarne vrste, ki nam slepi oko, mami razum, draži čutnice ter vzbuja strast, srce pa pri tem ostane mrzlo, prazno, ne zadovoljno.

Postanem zamišljen. Ta ženska družba mi nikakor ni ugajala. Bal sem se njiju upliva, bal se za blaginjo ljubeznjive grajščakinje, bal se za hišno zadovoljnost, bal se tudi sam za svoj mir. Saj sem vedel, da kar je danes nagnjenje, utegne postati jutri ljubav; a da ljubav do te ženske ne bi blagoslova obrodila, slutil sem z neko nagonsko gotovostjo.

To svojo skrb, razume se, da ne skrbi za lastni mir, odkril sem tudi grajščaku. On je bil z menoj enakega mnenja, a pri svoji blagosti in milosrčnosti se ni upal odpovedati sorodnicama gostoljubnosti. »Vzpričo spomina na nepozabnega mi brata, katerega sem srčno ljubil,« rekel je grajščak, »ne morem biti neprijazen njegovi obitelji. Svakinja je bila po zimi hudo bolna; zdravniki so ji jako priporočali, da bi preživela poletje na kmetih. A kako bi si mogla ubožica privoščiti letovišče s primerno borno pokojnino? Obljubil sem ji, da sme bivati pri nas celo poletje, tedaj najmanj še tri mesece. Ker jo življenje pri nas nič ne stane, lahko potem poravna stroške, katere je imela zaradi bolezni, in s katerimi je še na dolgu. Dobiček ima tedaj dvojen. Videla bi se mi kruta brezsrčnost, da bi ji odtegnil sedaj kar hipoma to dobroto.«

»Odobrujem vašo blagočutnost,« rečem na pol ginjen, na pol nevoljen; »a da bi v vaši hiši še tri cele mesece vladala ta neskladnost mišljenja in to napeto prisiljeno občevanje med gospema, tega ne odobrujem. V treh mesecih poteče ravno ona doba, v kateri vaša soproga potrebuje največega miru in pokoja. Da pa oni ne bodeta k temu pripomogli, lahko prerokujem z mirno vestjo.«

»Sedaj, ko ste vi tu, se več ne bojim za Olgo,« odvrne grajščak zaupno. Vaš upliv na-njo se že močno pozna. Ali se ne zdi tudi vam, da, odkar ste vi tu, kaže ona vedrejšje lice in ni več tako vzplašena, da menj govori o sebi in svojih strahovih?«

»Res, vaše soproge živci so se v teku teh štirih dnij moje navzočnosti vidno upokojili,« pritrdim jaz. »Zato tudi stavim najboljše nade na-njo.«

In res, grajščakinja je dan na dan bolje uspevala; postajala je zgovornejša in se je začela zanimati za priprave za bodočega zemljana.

Grajščak in jaz sva jo pa tudi manj ko mogoče puščala v družbi obeh sorodnic. Eden naju je vedno prežal in o pravem času prestrezal vsako nespametno in pretirano govorjenje stare gospe. In to je bolj, nego vsako zdravilo, pomoglo, da se je povračevalo v grajščakinjino dušo ravnovesje.

Zvita starka pa je kmalu uganila naju namene. Razumela je, da nočeva bolnice prepuščati njenemu uplivu. Bila je vidno razžaljena, a na-me posebno huda. Dražila in zbadala me je o vsaki priliki; in ker se naju nazori niso prav nič skladali, pričkala sva se vedno. Časih bi bilo prišlo celo do razpora, ako ne bi bila Hórtenzija, nje hči, prihitevala v takih hipcih na pomoč. Ona je znala v vsakem slučaju hipoma najti pravo besedo, da je naju pogovor ali pretrgala, ali pa

spravila v drug tir. Zato pa mi je potem mati dala čutiti svojo odklonjenost s strupenimi pogledi. In pogledi človeka lahko bolj razžalijo, nego najpikrejšé besede, in takovi so bili njeni. Jaz bi se bil tudi razljutil do živega, ako bi ona ne bila mati tako krasni in modri hčeri. Vedno bolj sem se prepričeval, da je Hortenzija neprecenljiv biser, sodeč jo po nje duševnih in telesnih lastnostih. V trenutju je pravo zadela; kako dostojno je bilo nje obnašanje, kako je znala z vsakim človekom primerno občevati; bila je uljudna, postrežna, z Olgo posebno skrbna in ljubezniva. Jaz sem se ji časih čudil in sebi na tihem očital, da sem jo bil obsodil prvi trenotek tako krivično. Kometka celo ni bila, kakor sem menil. Z menoj, edinim neoženjencem, s katerim je sedaj občevala in ki sem vrhu tega vedno bolj izgubival glavo za-njo, z menoj ni bila ni za trohico prijaznejša, nego z drugimi. Da-li ni slutila, kako mi prija, še več, kako sem ji srčno naklonjen? — Gotovo je to vedela; kajti vsaka ženska ugane takoj, ako je ljubljena, ni ji treba praviti.

Sicer pa sem skrbno čuval svojo srčno skrivnost. Edino, kar bi me bilo utegnilo ovaditi, bili so menda moji pogledi. Usta so molčala; svoje obnašanje sem uravnal po strogih načelih običaja; ali so se pa tudi moje oči držale tega pravila, tega si nisem bil v svesti. Preveč čarov sem zapazoval na njej, preveč me je mamila nje bližina, nje glas, nje lepota, nego da se ne bi odsevala v mojem pogledu navdušenost in razburjenost. Toda naj si je bilo kakorkoli, ona se za-me ni brigala več, nego kolikor so zahtevale uljudnost in razmere. Tudi nihče drug ni kazal, da sumi, kaj se v meni godi. Nosil sem tedaj sam v sebi zaklenjen svoj pekel in svoj raj. Tešil sem se samo z mislijo, da Hortenzija nikogar družega ne ljubi. Na to pomenljivo tolažbo sem opiral svoje nadeje.

Časih me je pa vendar mučil dvom, je-li nje srce še svobodno. Ona, tako lepa, tako duhovita in tudi ne premlada — imela je štiriindvajset let — da bi še ne ljubila? — Kaj sem znal o njeni preteklosti, kaj o njenem znanju v mestu, kjer je doslej živela? — Opazoval sem jo časih ostro, ali bi našel v njenemu obrazu kako znamenje njene notranjosti. Toda naj sem se še toliko trudil, njen obraz mi je bil in mi je ostal knjiga, pisana v neznanem jeziku. Na njem nisem našel niti znakov onega blaženega bleska, ki obseva obraz ljubečega človeka; onega skrivnostnega ognja, ki razodevno gori za zenicami zaljubljenčevimi. Morda, sklepal sem pri sebi, da je kdaj ljubila; a da je sedaj nje srce prosto, tega sem bil gotov. In oklenil sem se te misli ter pričakoval največ od bodočnosti.

(Dalje prihodnjič.)

Roman starega samca.

Spisala Pavlina Pajkova.

(Dalje.)

Grajščak, grajščakinja, Hortenzija in jaz smo sedeli pred grajščino v zaupnem pogovoru. Bil je tu prijazen, prostoren kolobar, svetel in zračen, posut z drobnim peskom, obdan z gredicami najzlahtnejših cvetic, okrašen s hladnim, visoko švigajočim vodometom in z dragocenimi kipi, katerih vsaki je predstavljal podobo iz bajeslovja. Tu smo navadno sedevali dopoldne, ko je bila še rosa po trati in po vejah gosto zaraščene gaja. Ta gaj je kakor zelena trdnjava obdajal ukusno postavljeni gradič.

Bili smo danes posebno dobre volje; ni bilo med nami stare gospe. Grajščakinja je vezla nekaj drobnega, Hortenzija pa je okraševala z raznobarvenimi trakovi majhne čepice, košuljice in povoje, katerih je celo kopico imela pred seboj. Grajščak in jaz sva jima sedela nasproti. Grajščak ni krenil očesa od srajčice, na kateri so imeli opravka urni prstki njegove soproge. Da ga pri tem navdajajo vesele misli, znalo se mu je na radostno ginjenem obrazu. Tudi jaz sem užival blažene trenutke. Nihče ni gledal na-me, vsakdo je bil zamaknjen v svoje delo; smel sem si torej svobodno napajati dušo in oko s tem, da sem ogledoval mamljivo Hortenzijino podobo. Kako ročni so bili nje prstki! Kako ukusno je bilo, kar je izgotavljala! Kakor iz sladkorja so se videle one svilene zavezuljice, katere je pripenjala na lično perilce. Delala je pa tudi vse s takim zanimanjem in veseljem, kakor da bode to lepotečje krasotilo njeno, a ne tujih ljudij dete!

Bila je sploh danes izvrstno razpoložena. Izredno živahno ji je tekla beseda, bila je posebno duhovita, polna zdravega humorja. Nje dobra volja in ljubeznivost je tudi na nas vplivala kakor elektriška iskrica. In čudo, zdelo se mi je, da to, česar sem tako dolgo iskal na njenem obrazu, se danes v njem zrcali. Oko ji je žarelo skrivnostnega ognja, ustnice, smehlajoče se, so ovajale tajno hrepenenje. Poteze nje obraza so se bile pri tem izdatno oživile, in to jo je delalo lepšo, mnogo lepšo, nego kdaj.

Srce mi začne bítí. Uprem vanjo svoj pogled, željno iščoč njenega očesa. Ni mi bilo več prestatí. Sedaj, naj velja kar hoče, sedaj naj ji moje oko svobodno odkrije, kaj je ona meni.

A zastonj sem prežal, da bi ujel enega njenih pogledov; nje oči so se ozirale na vse kraje, le na-me ne. Ko tako prežim, izpreminjajoč barve na licu vzpričo vihre, ki je v meni nastala, zdi se mi, kakor da se nje oči milo in željno vedno in vedno obračajo na grajščaka. Jaz zadrgetam osuplosti in zavzetja. Kaj bi to pomenjalo? —

Sicer pa grajščak tega niti zapazil ni, zamaknjen v soprogo. Zopet jo opazujem, nepremično, ostro. A ona sedaj mirno dalje dela, govori in se smehlja.

Bedak, dejem sam sebi, ali ne vidiš, da si že propal oblasti ljubosumnosti? Ljubosumnost pa ima podvojene oči in ušesa; ona vidi in čuje, česar drugi niti ne slutijo. Zato je ljubosumnost vedno krivična, zato si bil tudi ti sedaj-le krivičen proti Hortenziji. Zakaj ne bi ona smela grajščaka prijazno pogledati? Ni-li on nje sorodnik, še več, njene matere največi dobrotnik? — Pamet se je ujemala s tem mojim modrovanjem, a srce ne. Ono je ostalo ljubosumno, nemirno.

Po pesku se sedaj začujejo koraki. Svakinja je prihajala, molitveno knjigo v eni, stekleničico polno neke tekočine v drugi roki držeč.

»Dolgo, res, ste se mudili v cerkvi,« ogovori jo Hortenzija veselo.

»Čakala sem cerkovnika, da mi napolni steklenico z blagoslovljeno vodo,« odvrne stara gospa in se spehana usede na klop poleg hčere.

»Čemu pa potrebuješ blagoslovljene vode?« pozveduje grajščak radovedno.

»Čudno vprašanje,« odvrne gospa zbadljivo; vsaki otrok ve, čemu je blagoslovljena voda. Ker je pa ni v tvoji hiši nikjer niti kapljice, dasi vise posodice po stenah, preskrbela sem jaz tega blagoslova vsake katoliške hiše.«

»Pač, mi imamo tudi blagoslovljene vode; kuharica ve za-njo,« odvrne grajščakinja v zadregi. Da so posodice prazne, kriva je samo velika vročina, ki posuši takoj tistih par kapljic.«

»Upam, da se najde v celem gradu kje kako božje razpelo,« nadaljuje gospa trdo, kakor da je preslišala grajščakinjino opravičevanje. »Mesec dnij sem že tukaj; prehodila sem vse hišne prostore, a moje oko ga doslej še ni zapazilo nikjer.«

Grajščakinja obledi. Mirni izraz njenega lica mahoma izgine; skrivna groza se ji razodene iz preplašenih očij.

Jaz se zganem, kakor bi se vzbudil iz težkega sna. Začnem pazljivo poslušati. O čem se zopet tu govori? — Ali se je ta ženska zaklela, Olgo pogubiti? Po napornem prizadevanju sem bil komaj dosegel, da se je vsaj nekoliko upokojila grajščakinjina nevarna razdra-

ženost; a da bi jo sedaj zopet kdo pahnil v nesrečo z neprevidnim govorjenjem? — Kajti gotova nesreča bi bila sedaj, ako bi se ji povrnilo prejšnje duševno stanje. Ali nismo vsaki dan pričakovali važnega dogodka?

Togota me je prijela. Saj moj duh itak ni bil v pravilnem stanju, a sedaj mi je očitvidno draženje stare gospe razvnelo kri popolnoma. Že sem imel na jeziku rezko opazko, s katero sem hotel gospej očitati nje lahkomišelnost, ko me Hortenzija prehitil.

»Mama je pač skrbna po svoji navadi. Njo skrbi celo to, o čemer se drugim ljudem niti ne sanja. Mama meni, da bomo potrebovali blagoslovljene vode in razpela v kratkem pri svetem krstu. Saj res, menda vendar ne bomo nežne in slabotne stvarce pošiljali v cerkev, na tako daljni pot v največji vročini, da se potem prehladi v ledeno-mrzlem, vlažnem prostoru? Moji bratje in jaz smo bili tudi krščeni na domu, kaj ne, mamica?«

In zopet nas je Hortenzija rešila neljubega razpravljanja, katero bi bilo utegnilo imeti za Olgo neprijetne nasledke.

Umolknil sem. Kaj bi se bil dalje pričkal, potem ko je bila stvar odpravljena na tako moder način. Občudoval sem znova Hortenzijino bistroumnost, a v skrbeh sem se ozrl na grajščakinjo, ki se mi je zdela hipoma vsa izpremenjena.

Neljuba tišina je zatem nastala, in nje težo smo vsi začutili. Jaz bi bil moral kaj omeniti, da oživim, da razvedrim družbo, a nisem vedel, kaj, nisem vedel, kako; duh mi je bil kot v železne spone ukleljen: nisem mogel ni odločno misliti, ni sklepati, tem manj še govoriti. Vsako, še tako malovažno Hortenzijino kretanje in govorjenje, me je danes razburjalo. Zdaj se mi je ona dozdevala kot izvenredno, popolno, nebeško bitje, a zdaj zopet sem v njej videl le zvijačno, hinavsko, premeteno, nevarno stvar.

»Kako krasen bode mali gospodič v tem jopičku,« oglesi se znova Hortenzija ter privzdigne mali jopič, okrašen z modrimi trakovi. »Da bi mu ga le skoro mogla obleči!«

»Gospica bode,« pristavi mati kratko, vajena, kakor je bila, vsemu ugovarjati.

»Kako se ga veselim!« nadaljuje Hortenzija, kakor da ni čula materine opazke; »potem bode šele prav živahno v gradu. Hiša brez otrok je tožna. Da bi ga štorklja skoro prinesla!«

»Ali so ti otroci tako ljubi, Hortenzija?« pozveduje grajščak z vznesenim glasom. Bil je vedno presrečen, če se je menilo o njegovem bodočem zarodniku.

»Pa še kako; v mestu imam celi dan otroke okolo sebe,« odgovori Hortenzija z žarečim licem, in nje pogled se zopet ustavi s posebnim izrazom na grajščaku. Trajalo je to samo trenotek, a jaz sem ga zapazil, in ogenj ljubosumnosti mi je zopet šinil skozi žile.

»Čegave otroke?« povprašam jaz, toliko da nekaj povem; bal sem se, da kdo zapazi mojo zmočenost.

»Naših sosedov,« je bil odgovor.

Pozno na večer je bilo. V svoji sobi sem po stari navadi pušil lulico dragocenega tobaka, predno ležem k počitku. A nocoj nisem v tem našel nobene slasti. Pušil sem nekamo mehanski, brez samosvestnega uživanja; pušil bi bil menda ravno tako, ako bi bil imel kos goreče treske med zobmi namesto lule. Bil sem zamišljen, kakor še nikdar. Sam sebe nisem več poznal. V čudnem duševnem položaju sem bil. Cela vrsta najnasprotnejših čustev je že nekaj časa rojila po meni: razdraženost, blaženost, nemir, jeza, bol, sreča, črt, ljubezen vse vprek. Kako se bode to izšlo? Ta ženska, ta Hortenzija, me je z nepremagljivo močjo vedno bolj potezala v svojo oblast. Strah me je bilo nje, a vendar sem je željno iskal. Vedel nisem, ali jo ljubim, ali pa črtim. Naj sem spal ali čul, naj sem bil sam, ali v družbi, vedno, vedno mi je le njena podoba plavala pred očmi. A kadar je moj duh hotel to podobo objeti, obožati, povzdigniti za svojega malika — tedaj se mi je srce hipoma uprlo: nekaj kakor strah ga je presunilo. In vera vanjo mi je omahovala, z omahujočo vero pa so uga-sovali upi, in ljubezen se mi je mahoma ohladila.

V takih zavednih trenutkih sem se resno namenjal, da se ji ne pustim več omamljati; a ko sem jo znova zagledal, prišel sem vselej do spoznanja, da se moška odločnost taje kakor sneg vpricho mile gorkote dekliškega pogleda. Ženska, katero ljubimo, ima za nas take in toliko zapeljivih čarov, da pred njimi vsi naši nameni in naklepi izpuhtijo v nič, pa naj si bodo še tako trdni.

Kar me vzdrami iz temnih mislij robato trkanje na moja vrata. Poskočim kvišku ter odurno povprašam, kdo da je.

»Naj bi gospod doktor čim preje prišli k milostivi gospej; tako hudo ji je postalo.«

Hitro odprem vrata; pred menoj stoji napol oblečena, prestrašenega obraza, stara kuharica.

»Tako pridem,« rečem in vržem hlastno od sebe domačo suktnjo, da jo zamenim z drugo. »Le hitite h gospej, pa da mi ondi ne tožite in ne javkate!«

Ta hip sem čutil v sebi drugega človeka. Česar nista mogla doseči pamet in volja, dosegel je opomin dolžnosti, ki me je čakala. Postal sem trezen, miren, podjeten; pozabil sem v trenutju sebe, Hortenzijo, ves svet. Mislil sem samo na svojo dolžnost, katero sem hotel vestno, častno zvršiti.

V sobah, v katerih je stanovala grajščakinja, je bila največja zmešnjava. Gospa je preplašena tiho stokala, soprog je upalega lica stal poleg nje, tolažeč, hrabreč jo. Stara gospa je kričala na služkinjo, katera je bila zvrnila in ubila sredi sobe posodo. Služkinja je pobirala črepinje, a ko se je hotela podvizati, padale so ji črepinje iz rok, da so žvenketale. Kuharica je zbegana tekala semtertja, vedno kam se zadevajoč; samo Hortenzija je bila mirna. Imela je pri odprti omari v kotu sobe opraviti.

Jaz pogledam grajščakinjo, potem pa izrečem željo, naj bi vsi zapustili sobo. Suha podoba stare gospe se ponosno vzpne pokonci, to začuvši. »Mene se drznete zapoditi, mene, ki sem peterim otrokom dala življenje?« zakliče razsrjena.

»Vsa čast vam,« odvrnem hladno, »vender je moja želja, da tudi vi blagovolite oditi.«

»Artur, ali si čul nezaslišano besedo? In ti se niti ne ganeš za mojo pravico!« huduje se ona. »Nocoj je moje mesto v tej sobi, da čuvam, svetujem in pomagam.«

»Gospod grajščak,« rečem z odločnim glasom, »prosim, da se moja želja nemudoma izpolni. Jaz sem odgovoren za vse, jaz imam torej pravico tukaj zapovedovati, nihče drugi!«

Grajščak hipoma vstane. »Udajva se, ljuba svakinja,« reče s pomirljivim glasom. »V bližnji sobi se ustaviva, da bodeva takoj pri roki, ako bi naju potrebovali.«

Poljubil je soprogo, stisnil meni roko, potem pa uljudno ponudil laket svakinji.

Ona se ga nemo oklene in kakor razžaljena kraljica zapusti z njim sobo.

Hortenzija zapre omaro in se približa grajščakinji. Z ljubečo roko ji poravna blazino in pogleda odejo. »Bog te čuvaj, Olga,« reče potem mehko, »na veselo svidanje!« Nje glas se mi je zdel negotov, nje lice se mi je videlo blede, presunjeno. Bila je videti kakor podoba angelja tolažbe. Hlastno se obrnem od nje in metem žličico po kozarcu, kamor sem bil vsul prašek, namenjen grajščakinji. Zbal sem se zopet nje vpliva; a le sedaj, le sedaj ne smem izgubiti dušnega ravnotežja!

Hortenzija že prijemlje za ključalnico, da bi odšla, ko se brž proti njej obrnem. »Gospodična,« rečem resno in še vedno metem prašek, »ako bi potreboval kake posebne pomoči, ali smem prositi vaše? Vaša mirnost in razumnost sta neprecenljivi lastnosti za resne slučaje. V hiši ne poznam sicer človeka, do katerega naj bi se obrnil. Prosim, da mi pošljete kuharico; ona mora z menoj čuvati.

»Le pokličite me, gospod doktor, kadarkoli vam bo ljubo,« odvrne ona prijazno; »legla itak ne bodem. Srčno rada želim biti Olgi in vam postrežna.«

A nisem je dal poklicati, ker ni bilo povoda. Vse se je vršilo tako prirodno, da bi se bolje ne bilo moglo. Še predno je petelin naznanil mladi dan, zadonel je po gradiču njegovega dediča tanki glas. Bil je dedič v pravem pomenu besede: deček čvrst, zdrav, ki je delal čast svoji slabotni materi!

Grajščak je bil v trenutju v sobi. Bled, presunjen, stopi k postelji svoje žene, še predno si je ogledal porojenca. »Olga, moja Olga,« šepnila so mu usta, »ti si rešena! Bodi Bogu hvala! To je najlepši dan mojega življenja!«

Jaz zapustim sobo, da pogledam v bližnjo, kjer so ženske imele opraviti z novorojenčkom.

Hortenzija je ravno jemala v roke dete, ko stopim jaz v sobo. Zavzet obstojim pri vratih. Kaj se je bilo zgodilo z njo v teh urah, od kar je nisem videl? — Nje cvetoče lice je bilo rumeno, upalo; nje zapeljive rožnate ustnice, na katerih sta bila vedno izražena ponos in samosvestnost, so se držale čemerno, da nisem v trenutju mogel določiti, ali zadušujejo skrivno bol, ali hudo jezo, ali pa porogljivost. Nje krasne, živahne, duhovite oči so gledale temno, nekako brezupno; sploh so bile vse črte njenega obraza izpremenjene: bila je videti starejša, odurna, zdvojena.

»Vrl junak naš deček, kaj ne da, gospodična?« rečem in se ji približam. »In pa kakšen glas ima, in kako je gibčen! To svedoči, da je zdrav in čvrst skozi in skozi.«

V tem trenutju, kakor da bi hotelo potrditi moje besede, začne dete neusmiljeno vpiti. Stara gospa ga je bila prekrizala in se najbrž pri tem nekoliko prerobato dotaknila nežnega čela.

»Bog nebeški! ne vpijte toliko, gospodič,« reče stara gospa z razdraženim glasom in si z rokama maši ušesa. »Ali hočete vzbuditi vso soseščino, da se bi vam prišla poklanjat?«

»Kako se pa materi, dragi Olgi godi? Ali ni več v nevarnosti?« povprašuje Hortenzija z negotovim glasom, in nje roke, — držala je otroka — se ji močno tresejo.

Jaz priskočim ter ji vzamem otroka iz rok. »Gospodična, vam ni dobro,« rečem sočutno in jo osupel pogledam. »Vaše vedenje, vaše obličje, vaš glas svedočijo —«

»O, nič mi ni, nič,« seže mi ona hitro v besedo in se zastonj trudi, da bi mi prikrivala svojo zadrego. »Trpela sem toliko, toliko v teh groznih urah pričakovanja in negotovosti, da so mi živci razdraženi. Bala sem se slabega izhoda. — Sedaj mi že odlega. Dete je res čvrsto, a ona — ona — mati — Olga, ali je res tudi izven nevarnosti?« povprašuje še jedenkrat v pretrganih stavkih, kakor da ji glas omaguje pod težo preobladujočih občutkov.

»Zdravje gospe grajščakinje je sedaj v popolnoma pravilnem, ugodnem stanju,« zagotovim jaz. »O kaki nevarnosti ni več govora. Teden dnij pokoja, in šetali se bodete zopet veselo skupaj, kakor da bi se ničesar ne bilo prigodilo.«

»Ali pa tudi govorite resnico? Ali mi ničesar ne prikrivate, kakor je to zdravniška navada?« pozveduje ona hlastno in upira vame pogled zmeden, zvedav, nestrpen, kakor da ne more prav zaupati mojim besedam.

»Nikakor vam ne prikrivam ničesar, gospodična,« rečem, vedno bolj osupel od nje vznemirjenega vedenja; »ako se ne prikaže vročica, ki se tako rada pridružuje materinstvu, potem gospej grajščakinji tudi ne preti nobena druga nevarnost.«

Hortenzija ne odgovori ničesar. Tudi stara gospa je bila nenavadno tiha; nič se ni vtikala, kakor je bila sicer nje navada, v razgovor; nič ni ukazovala ali dajala nasvetov, kako naj se ravna z detetom.

Za trenotek se oddaljim od njiju, da pogledam, kako so ravnali z otrokom. Ko se zopet obrnem, bili sta izginili obedve, mati in hči.

(Dalje prihodnjič.)

Moje srce.

Po vaški cerkvi lega sómrak,
In skozi okna vhaja beli dan,
Le tam pred žrtvenikom svetim
V svetilki plamen večen je užgan.

Podobno je srce tej cerkvi,
Objema jada je žalobni mrak,
Iz teme jasno se prosvita,
Plamèn, ljubezni čiste čisti znak.

J. Sk.

Do katere stopinje da se nitruje celuloza, to je zavisno: 1. od tega, kakšna je celuloza, 2. v katerem razmerju sta si žveplena in solitna kislina, 3. koliko časa delujeta in 4. kolika je toplina.

Nitroceluloze je znano do sedaj čvetero stopinj, namreč s po 2, 3, 4 in 5 nitrili. Tudi s po jednim nitrilom se more nahajati, a ni se še posrečilo, izdelati jo čisto. Najvažnejši stopinji nitroceluloze sta:

$C_6 H_8 (NO_2)_2 O_5 =$ dinitroceluloza (raztopna).

$C_6 H_7 (NO_2)_3 O_5 =$ trinitroceluloza (neraztopna).

Dinitroceluloza je znana pod imenom kolodijeva volna (Colloidiumwolle). Raztaplja se v mešanici iz alkohola in etra; brezbojna, po etru dišeča raztopina se imenuje kolodij ter se rabi v ranocelstvu, fotografstvu i. dr. Zmes iz kolodijeve volne in kafre je celuloid, po kakovosti sličen žveplanemu gumiju (Ebonit, Hartgummi, vulkanisierter Kautschuk), samo da je bel, ne črn. Iz njega se delajo ovratniki, opestrniki, glavniki in drugo lepoticje. Kolodijeva volna je vnetljiva, a le malo razpočna; tako tudi celuloid gori, pa ne eksploduje.

Trinitroceluloza je pravi strelni bombaž. V naslednjih vrstah ga bomo po splošni navadi imenovali kar nitrocelulozo.

(Dalje prihodnjič.)

Roman starega samca.

Spisala Pavlina Pajkova.

(Dalje.)

Bilo je istega dne proti večeru. Popoldne sem bil pospel nekaj časa, da sem poravnal nekoliko, kar sem bil čez noč zamudil, potem pa sem šel v gaj na izprehod. Glava mi je bila nekoliko težka od prebujene noči, od skrbij, nemira in razdraženosti. Pričakoval sem si dobrega učinka od svežega večernega zraka.

Res, kmalu me je zmučenost nekoliko popustila; čutil sem se okrepcanega.

Za skritim grmičem v najbolj zapuščenem delu gaja, je stala samotna klop. Tu sedem in čakam, da bode čas za večerjo.

Mrak se je delal. Zvezda za zvezdo se je užigala, in mesec, kakor droben srebrn polobroček, je stopal na nebo. Mirno in tiho je bilo krog mene, mir in ona svečana tihota, ki vabita k sanjarstvu in

nudita k premišljevanju. Bilo mi je tako lahko pri srcu. Videl sem danes okoli sebe samo zadovoljne, vesele obraze. Ljubeznivemu grajskemu paru se je z novorojencem pomnožila in utrdila zakonska sreča. Zdelo se mi je, kakor da sem tudi jaz nekoliko pomogel do te občne zadovoljnosti; vsaj zavest mi je pravila, da sem storil svojo dolžnost.

Moj duh je bil vzpričo tega tako lehak, čutil sem se tako zadovoljnega! A ravno zato, ker me sedaj ni več vznemirjala nobena skrb, je prišlo zopet srce na površino mojega žitja. Tu v samoti, v pokoju tihe prirode so se oglašala zopet čustva moje skrivne ljubezni do Hortenzije, oglašala se nestrpno, burno, kakor nikoli poprej. Da so Hortenziji lastne vse ženske popolnosti, prepričeval sem se dan za dnem bolj; a da ima ona tudi mehko, čuteče srce, da je tako dovzetna za tuje nezgode in trpljenje, tega ne bi bil nikoli veroval. Šele danes sem se bil tega prepričal. Če pa s sorodnico tako iskreno sočustvuje, kako bode šele z ljubečim soprogom, ako ga bode kdaj imela, o čemer ni dvomiti. — »Oh, od nje biti ljubljen, to bi bila slast, sreča!« željno vzdahnem.

In vedno bolj so se odmikale ovire, katere sem prej povsod videl; vedno bolj se mi je zdelo naravno in možno, da Hortenzija postane moja soproga. Bila je res krasna, razumna, duhovita, a ni imela premoženja, tudi ni bila več v cvetu prve mladosti. Toda ravno te dve, drugim ljudem menda prevažni pomankljivosti, ki pa sta se meni sedaj zdeli pravi ničli, sta me navdajali z upom, da ne bode odbila moje ponudbe. Nekaj vrednosti sem pa tudi sebi prisojal. Nisem-li bil mlad, delaven, podjeten? Res, da moji dohodki niso bili veliki, pa sčasoma lahko postanejo. Trudil se bom, da postanem zdravnik v kakem večjem mestu. Grajščak ima povsod prijateljev in pokroviteljev; on za-me govori in me priporoči, in sreča mi je zagotovljena. —

Tako sem sanjaril v polumraku in napravil trden sklep, da čim preje Hortenziji odkrijem svoje srce in svoj namen.

Kar začujem korak in šumenje oblek v bližini. Posluhnem. Srce mi pri tem začne močno bíti. Ona je, dejem sam pri sebi; ko bi se tudi moj sluh zmotil, srce se nikoli ne moti.

In bila je res ona, toda ne sama. Živahno, a z zamolklim glasom je z nekom govorila. Tudi drugo osebo sem po glasu kmalu spoznal; bila je nje mati. Jaz zadržujem sapo. Kakor rad bi bil v tem trenutju s Hortenzijo govoril, tako neljuba mi je bila pričujočnost njene matere. Želel sem, da me ne bi zapazili, kar je bilo upati vzpričo precejšnje tmine.

Vedno bliže sta prihajali. Pa kaj sta med seboj imeli, da sta se tako razdraženo pomenkovali? Zdelo se mi je, kakor da bi se pričkali. Da bi se onedve pričkali, oné, med katerima je vedno vladalo blago, ganljivo soglasje v ljubezni in spoštovanju? — Zdelo se mi je to nemogoče. Nehote nategnem ušesa, da bi ulovil katero besedo; moja radovednost in osuplost sta bili preveliki. In res, ulovil sem nekaj, dasi je bilo zmedeno in nejasno, kar sem razumel.

»Kdo bi bil pričakoval takega izhoda pri bolehnih, slabotnih —,« naslednje besede preslišim.

»Moj jedini up, ki sem stavila nanj vse svoje nade, mi je splaval zdaj po vodi. Moj Bog, kaj počnevi, Hortenzija? Obilo dolgov, pičli dohodki —« zopet preslišim naslednje besede, katere je izrekla stara gospa z jokajočim glasom.

»Nehajte togovati o tem, kar se ne da več izpremeniti,« ugovarja glasek, ki mi je vse ude, kakor elektrika sladko prešinjal. »Sama trpim dovolj,« nadaljuje tisti glasek, »saj sem živela dva cela meseca v tem upu, v tej želji, v tem hrepenenju! Moj Bog, kako srečna bi bila lahko postala, da ni —.« Nisem ničesar več mogel razumeti; vedno bolj sta se oddaljevali. Meni pa so neprestano šumeli po ušesih Hortenzijini vzdih.

»Kaj pa je upala? Po čem je hrepenela dva cela meseca?« mislim si vznemirjen. Pri tem se primem za čelo, hoteč premotriti pomen teh skrivnostnih besed.

In z onim razumljivim nagonom, ki je lasten ljubečemu srcu in s katerim uganemo in pogodimo čustva in misli osebe, ki jo ljubimo, snujem, snujem, a iz tega, kar sem čul nocoj in opazoval v jutru, se mi naposled vzbudi strašna slutnja. Srce pa, še pred nekojimi trenutki vroče, da je v njem vse kipelo, postane mi mahoma ledeno.

Toda nisem utegnil dalje o tej stvari razmišljovati. Nenadoma začujem bolesten vzklík, za katerim je sledil drug jednako strašen.

Skočim kvišku. Nezgoda se je pripetila, si mislim; preplašen tečem za njima.

Nisem se motil. Globoke jame, ki je bila nastala, kjer so izruvali usahlo drevo, mati in hči v živem razgovoru in v temi nista zapazili. Stara gospa stopi z jedno nogo vanjo in se zvrne.

Ko ju dospejem, ležala je gospa na obrazu in bridko ječala, Hortenzija pa se je zastonj trudila, da bi jo izvlekla. Hitim ji na pomoč. Ko me Hortenzija zagleda, glasno vzklíkne; a nje vzklík ni bil znamenje prijetne osuplosti, temveč tajne groze.

»Odkod pa ste vi tako nenadoma sem prišli, kakor da bi bili padli iz oblakov?« reče z glasom, ki je hotel biti šaljev, v resnici pa je izraževal nemir in nezadovoljnost.

»Na klopi za onim grmom sem počival,« mirno odvrnem. — »Le trdno se me oklenite,« rečem na to gospej, katero sem bil z velikim trudom spravil pokonci. Bila je težka kot svinec.

»Ne morem stati — noga me ne drži — in te strašne, te grozne bolečine!« toži gospa in se v jednomer ugreza.

»Ni druge pomoči, gospodična, kakor da neseva mater do gradu,« rečem resno. Prepričan sem bil, da si je gospa nogo strla. Jaz jo primem za zgornji del života, Hortenzija za spodnji, in tako stopava varno, počasi, večkrat počivaje, proti gradu.

Najin pot je trajal dobre četrte ure, a nihče naju medtem ni izpregovoril besedice. Nekaj se je bilo vrnilo med naju, kar naju je odtujilo. A jaz, ki sem še pred manj ko pol ure sanjaril sladke, nebeške sanje o njej in o sebi? — Z jednim mahom sem bil izgubil vso vero vanjo, v nje poštenost, v nje blagost. Moj tolikanj občudovani vzor se je bil razpuhtel v nič! Srce se mi je krčilo bolesti vzpričo nagle, nepričakovane, žalostne prevare. Slutil sem, da je ona za-me izgubljena, in to ravno v tistem trenutju, ko sem za gotovo upal, da jo pridobim! —

V gradu je nastal največji nemir vzpričo gospejine nezgode. Strla si je bila res nogo in je glasno stokala ter klicala vse svetnike na pomoč, ko sem ji nogo zravnaval, povijal, polagal med deščici, da bi se zgibi zopet sklenili.

Hipoma pa me prevzame zopet skrb. »Za Boga,« rečem prisotnim poslom, »skrbno pazite na gospo grajščakinjo, da ne zve o tej nezgodi. Strah in skrb bi ji utegnili škodovati.« A žalibog, ona je bila že vse zvedela. Stara kuharica, znana klepetulja, ni imela nujnejšega opravka, nego da je tekla h gospej in ji povedala o nesreči z najgroznejšimi dodatki svoje domišljavosti. In zli nasledki niso izostali. Po noči napade grajščakinjo vzpričo prestanega strahu nevarna vročica; začne se ji blesti. V blodnji trepeče za soproga, ki ga ji hočejo umoriti, za otroka, ki ga hudobna roka zastrupljuje, sama za-se, ker jo hočejo živo pokopati v temni grob. Grozno je bilo gledati in poslušati njeno divjanje.

Jaz ji vlijem pomirjajočih kapljic. Po njih užitku se pomiri in zadremlje. A ko se po kratkem, nemirnem spanju vzbudi, ponovi se ji živčni napad. Ta njena razburjenost je trajala celo noč.

Grajščak je zdvajal. »Izgubil jo bodem,« klical je obupno. »Ako je ne bi toliko ljubil, bi morda živila. Taki žive, za katere se nihče ne briga! Videti je, kakor da ima svojeglavna in brezsrčna smrt največje veselje, da sega po življenju onih, ki umirajoč s sabo odnašajo tudi drugih življenje, drugih srce!«

Jaz sem ga tolažil, kolikor sem ga mogel, dasi sem bil do dna duše presunjen. Ali ni življenje največja, najgroznejša žaloigra, ki jo more ustvariti najbolj bujna domislivost? — Jutro nam je bilo prineslo brezkončno radost in občo zadovoljnost, a večer nas je našel v trepetu, žalosti in obupu.

Drugi dan se je bolezen obračala na boljše. Napadi so se redkeje in redkeje ponavljali; začel sem upati, da se skoro popolnoma poležejo. Nekaj sem pa vedel za gotovo, da okrevanje bode mučno, nevarno, dolgo. Zato je grajščak brzojavil v bližnjo bolnišnico po strežnico. Toda dobili smo odgovor, da pred tremi dnevi ne more priti nobena. In tako sem skoro jaz jedini noč in dan bedel pri bolnici. Hortenzija je čuvala mater ter samo zdaj pa zdaj sočutno povpraševala po grajščakinji. Zopet se je ona angeljska miloba in sočutnost razprostirala po nje bledem obrazu, kadar se je bližala gospejini postelji povpraševati, kako se kaj počuti. Nato je nemo stiskala grajščaku roko, ki se zdaj ni ganil od soproginega vzglavja, šepetala mu nekaj tolažljivih besed, potem pa lahno in tiho kot sapa šla iz sobe.

Mene sedaj nikoli ni pogledala v obraz; a zato sem jo jaz tem ostreje opazoval, toda z drugimi čustvi nego nekdanj.

(Konec prihodnjič)

Lovec.

Predragi moj je lovec mlad,
Ki ljubi puško, samokres,
A bolj ima še mene rad,
Rekoč, da sem mu luč nebes

Kadar odpravlja se na lov,
Podam mu zelen rožmarin,
In on prinese mi domov
Planink najlepših iz planin.

Dekleta me zavidno zro
In često tajno govore:
»Pod krogli mu srce mro,
Vmoril i njeno bo srce.«

Da, da, zadel me je v srce,
A rana ta nevarna ni,
Saj on i za zdravilo ve, —
Naj svet, kar hoče, govori.

Alenka.

Roman starega samca.

Spisala Pavlina Pajkova.

(Konec.)

retji dan je bil prešel, odkar je grajščak pisal po strežnico, a te le še ni bilo. Četrty večer se že nisem mogel držati pokonci od utrujenosti. Tri noči nisem bil zatisnil očesa; one posamezne urice, ki sem si jih med dnem prikradel za počitek, niso zadostovale upehanemu duhu in životu. Oči so mi lezle vkup, po životu sem pa imel čut, kakor da so mi vsi udje polomljeni.

»Tako ne pojde dalje, dragi doktor,« rekel mi je skrbni grajščak; »nocoj morate prepustiti meni in drugim v hiši skrb za bolnico. Vi se morate naspiti, sicer obolite še vi.«

»Čutim, da sem počitka zelo potreben,« odvrnem jaz, »a bolnica se mi vidi še bolj potrebna točne, vestne postrežbe. Ali imate med svojimi posli zanesljivo osebo, na katero se smem zanašati, da točno postreže bolnici ob določenih urah z zdravilom, da se ne zmoti pri vlivanju kapljic? Bojim se, da ga ni. Zdravilo pa, katero jemlje gospa, je sestavljeno iz samih močnih tvarin; jedna kapljica več, in učinek bi bil zdravju nasproten.«

»Strašite me, doktor,« reče grajščak napol šaljivo, napol v skrbeh; »kako more človek porok biti za tako natančnost drugih? Odkritosrčno vam priznavam, da si niti jaz sam ne upam prevzeti te nevarne naloge.«

»Moški, razen zdravnikov-strokovnjakov, niso ustvarjeni, da bi stregli bolnikom,« ga potolažim jaz. »Za ta nežni posel je rojena samo ženska, ker je bolj zanesljiva, bolj natančna in potrpljiva.« —

»Kaj je tedaj storiti?« vpraša grajščak nemiren.

»Ne pojde drugače, nego da zopet jaz čuvam pri bolnici,« sklenem jaz.

»Moj Bog, tega ne morem dopustiti, to bi bilo brezvestno,« ugovarja grajščak in se ozre na Hortenzijo, ki je bila slučajno v sobi, kakor da pričakuje od nje razumnosti sveta ali pomoči.

»Ako gospod doktor dovoli,« oglasi se takoj Hortenzija s svojim najpohlevnejšim, a zato tem čarobnejšim glasom, »prevzamem jaz srčno rada to nalogo. Mamici je danes že mnogo bolje; dovolj bode, ako zdaj pa zdaj pogledam k njej.«

»Ti, Hortenzija, ti bi hotela žrtvovati celo noč moji Olgi?«
vzklikne veselo grajščak. »Res, ti si jedina v tej hiši, ki ti moremo
z mirnim srcem izročiti bolnico. Zvesta prijateljica velja deset plačanih
strežnic; kaj ne da, gospod doktor?«

»Res je to; ali gospodična Hortenzija sama potrebuje počitka.
Ali ne vidite, kako upalega lica je? Tudi ona je vse te noči prečevala
pri materi.« Tako sem ugovarjal jaz, ne vem zakaj; toda misel, da
bi ona ostala sama pri grajščakinji, me je vznemirila.

»Le posamezne ure sem bedela pri materi, ker sem se menjavala
s služkinjo v žalostnem poslu. Čutim se tudi dovolj krepko, da bi še
jedno noč žrtvovala dragi mi sorodnici. Ako pa gospod doktor meni,
da nisem za to sposobna, potem seveda radovoljno odstopim,« odvrne
z žaljenim glasom.

»Gospod doktor ima gotovo o tebi kakor mi vsi le najboljšo
misel,« pristavi hitro grajščak pomirljivo. »Njega skrbi samo tvoje
zdravje. Kaj pa, ako bi obadva bedela, ti in jaz? Drug drugega bi
potem spominjala dolžnosti.«

»Hortenzija mi zadostuje; njej že smete zaupati,« oglasi se zdaj
s slabotnim glasom bolnica. »Le idi spat, Artur; čemu bi radi mene
dva gubila noč?«

Vsi so se soglašali s tem predlogom, moral sem se tudi jaz
udati. Prosil sem pa dovoljenja, da smem spati v bližnji sobi na blazini.
Važno in potrebno se mi je to zdelo iz več vzrokov.

Predno grem počivat, dam Hortenziji natančne napotke, kaj in
kako naj ravna z bolnico. Ako se napad ne povrne do polnoči —
tako ji razložim — naj ji točno ob dvanajsti uri da na žlici vode pet
kapljic namenjenega zdravila; ako bi se pa živčni napad že prej pri-
kazal, tedaj naj ji hitro osem kapljic vlije, mene pa mora za ta
slučaj takoj poklicati. »Pet kapljic in osem kapljic,« ponovim še jeden-
krat z resnim, pomembnim naglasom in ji z neko nezaupnostjo po-
gledam v oči. Pri tem pogledu mi zadrgeče duša nepopisnega čuta;
roka, ki je stekleničico držala, se mi začne tresti. Bilo mi je, kakor
da mi megla lega na oči. Oh, bode li me vedno zasledovala čarobnost
teh dveh očes? Ali bodem mogel kdaj pozabiti te skrivnostne, ne-
predorne oči? —

»Torej ne jedne kapljice več, ne jedne manj?« vpraša ona s
poudarkom. »Ali bi pomota imela hude posledke?«

»Smrt,« rečem nehote in se še jedenkrat ozrem na-njo. Tudi
zdaj sem strepetal, a ne več od lastnih občutkov, temveč od strahu
in nemira. Kakor bi se bliskalo, je švigalo v njenih očeh nekaj ne-

prijetnega, nekaj prikritega. Najraje bi jo bil prosil, da odide. A tega zdaj nisem mogel več storiti brez razžalitve.

Popolnoma oblečen se vržem na blazino. Oči so se mi takoj krčevito zatisnile, a moj duh dolgo ni mogel najti pokoja. Najčudnejše in najtemnejše misli so se mi podile po glavi. Bil sem silno vznemirjen; dolgo nisem mogel zaspati. Naposled vendar zaspim.

Nemirne sanje sem imel; toda vzplašen in ves poten se nena doma vzbudim. Prižgem luč in pogledam na uro; kazalec kaže ravno polnoč. Skočim pokonci. Brž k bolnici, sili me notranji glas.

Takoj sem v sobi pri bolnici. Vse tiho, vse mirno pri njej. Samo tam pri mizi stoji Hortenzija ter vliვა kapljice v kozarec, v katerem je bilo nekaj vode.

Dve — tri — pet — osem — deset — dvanajst — štirinajst —. Ali prav vidijo moje oči?! Hočem zavpiti: »Dovolj, nehajte!« — ali od zavzetja mi glas obtiči v grlu.

Hortenzija se bliža postelji; v jedni roki drži kozarec s kapljicami, z drugo potipava rahlo bolnico, da jo vzbudi.

Zavest se mi povrne. Z jednim skokom sem pri njej. »Nesrečnica!« zašepečem poluglasno, da ne vzplašim speče grajščakinje; ob jednem pa jo primem za zapestje ter jo jezno pritisnem. »Ali ste že tako daleč prišla!« —

Ona me pogleda s steklenimi, preplašenimi očmi, kakor bi bila v meni zagledala pošast. Nje lice je medtem postalo pepelnate barve, iz nje polodprtih ustnic pa zadoni zamolkli krik strahu in bolečin. Roka ji omahne, in ona izpusti kozarec, ki k sreči pade na mehko pletenico. A ta njena vzplašenost je trajala samo trenotek. Z roko si potegne preko čela, pogleda osuplo okoli sebe in zamrmra z mendenim glasom:

»Kaj se je zgodilo? — Zaspala sem bila, a ko je ura bila polnoči, sem v poluspanju se spomnila svoje dolžnosti. Pripravila sem zdravila za bolnico; kako to, da ono sedaj leži s kozarcem vred na tleh?« —

»Izvrstno igrate svojo ulogo; škoda, da niste postala glumačica,« rečem jaz z zaničljivim glasom. »Po tem, kar se je zgodilo, imam pravico, pokazati vam vrata. Pojdite,« nadaljujem razkačen in ji s povzdignjenim prstom pokažem vrata, »pojdite, predno soblazen postane večja!«

Ona hoče nekaj odgovoriti, a jaz ji ne pustim. »Tam so vrata,« rečem in se obrnem od nje.

Jeden trenotek, in ni je bilo v sobi.

Bil je tudi skrajnji čas. Grajščakinja se vzbudi in osuplo povprašuje za Hortenzijo. Z majhno lažjo opravičim Hortenzijino odsotnost in svojo navzočnost.

Ona ni silila dalje vame; bila je silno zaspana. Izpije zdravilo; presrečna mi zatrjuje, da se mnogo bolje čuti, in na to zopet zaspi.

Ko bi bila vedela, revica, v kaki nevarnosti je bila v tem trenutju!

Presunjen do dna srca, zrem na spečo bolnico. Zdaj šele, ko se mi je bila plegla prva razvnetost, se mi je razjasnilo bolj in bolj, kaj sem zadnji čas v tej hiši čudnega preživel. Življenje te blage, ljubeznive dušice je bilo torej onima dvema kovarnicama na poti! Od njene smrti sta nesramnici pričakovali svoje sreče! — Kar pa ni hotelo samo od sebe priti, to sta hoteli siloma doseči. V svesti sem si bil, da samo strast in poželenje po bogastvu, po prijetnem življenju, ne pa naklonjenost do grajščaka, je Hortenzijo, mojega toliko obožanega malika, omamilo in privedlo celo do zločina! Bil sem prepričan, da je ona z zlobnim namenom vlila še jedenkrat toliko kapljic leka, kakor sem ji bil naročil, ne pa po zmoti ali v nezavednosti. — Morilka ona! Ona, s svojim čutečim srcem in izbornim umom, ona, tako dovršena po duhu in telesu! Nje krepost, nje blagost sta bili torej samo krinka, s katero je zakrivala svojo podlo narav! — In jaz sem to žensko ljubil, obožaval, občudoval! — Zagrebel sem si lice v dlani ter skrival solze, ki so mi silile v oči. Sramoval sem se jih; ni jih bila vredna.

Pa saj nisem po nji žaloval, temveč po svojem izgubljenem vzoru. Nobena nadloga, ne revščina, ne bolezen, ne smrt se mi ni zdela tako grozna, nego propast svojega vzora.

Dolgo sem tako sedel in dajal duška svoji žalosti. Naposled me vzdrami petelina hripavi glas. Še nisem bil določil, kaj mi je o tej reči storiti. Da Hortenzija in nje mati ne smeta več ostati pod to streho, to mi je bilo jasno. Ali kako naj se to zvrši? In naj-li ona uide brez kazni za poskušano zločinstvo?

Ko bi jo ovadil sodišču, bi nastalo mnogo neprijetnega za grajski par in za-me: pričanje, obravnave — a jaz nisem hotel nič več imeti z njo opraviti. Naj gre čim preje iz moje bližine, naj izgine čim preje iz mojega spomina!

V hiši se je začulo ropotanje; vstajala je družina. Skoro pride kuharica z juho za bolnico.

Nisem imel več časa premišljevat. Sedem k mizi in hlastno napišem na vizitnico: »Po tem, kar se je nocoj prigodilo, Vam svetujem,

da z materjo zapustite čim preje hišo svojih sorodnikov. Ako bi se temu ustavljali, bi bil prisiljen, izročiti vso stvar sodišču.«

Kmalu potem stopi kuharica v sobo in z njo strežnica. Ravno je bila dospela z vlakom. No, vsaj jeden svetel žarek v tej temoti in neugodnosti, mislim pri sebi in vzdahnem olajšan. Kuharici dam pismo z naročilom, naj je čim preje izroči gospodični Hortenziji. Grem leč in prosim, da se me ne bi motilo, če bi tudi spal do drugega dne.

Nato poučim strežnico, kako se ima vesti z bolnico, potem pa grem v svojo sobo ter se vanjo zaklenem.

Hvala Bogu, bil sem vender jedenkrat sam, sam s svojimi mislimi in čustvi! —

Spal sem dolgo. Ko se vzbudim, je bila že noč, ali ni še bilo pozno; torej se odpravim pogledat h grajščakinji.

Ko stopim v nje sobo, mi hiti grajščak nasproti. »Pomislite,« reče presenečen, »kaj se je čudnega pripetilo med vašim spanjem. Sva-kinja in Hortenzija sta popoldne odpotovali.«

»Tako?« rečem in se silim, da bi z glasom in obrazom kazal osuplost.

»In veste li zakaj?« nadaljuje grajščak v zadregi. »Starka se je kar čez noč domislila, da ji vi ne zdravite prav bolne noge. Ona se hoče dati lečiti od svojega domačega zdravnika. Ni je bilo mogoče pregovoriti; Hortenzija in jaz sva se prepčila, da bi ji budalasto misel iz glave izbila. Vse zaman; morala je njena obveljati.«

»Hortenzija jo je pregovarjala? Evo novega spletkarstva,« si mislim. — »Čisto prirodno se mi vidi, ako ima kdo več zaupanja do znanega, nego do tujega zdravnika,« odvrnem mirno. »Vam pa, gospod grajščak, se menda ne bo tožilo po njiju. Da vam odslej ne bode dolg čas, za to bode skrbel mali sinko. Ako Bog da, se vama tudi gospa kmalu pridruži.«

»Ali ste tega prepričani?« zakliče veselo grajščak. Nato izgine v stransko sobico, kjer je bivalo dete z dojko.

Kmalu se povrne z detetom v naročju in se vrti in pleše z njim po sobi. Naposled položi dete zraven matere ter poljubuje in objemlje zdaj to, zdaj ono, in toliko, da mu niso od veselja solze očij zalile. Bil je srečen, presrečen. A kako je bilo meni pri srcu!

Predno je preteklo štirinajst dnij, je bila grajščakinja že popolnoma zdrava. Bila je zdravejša, nego kdaj, in nje lice, katero je sreče žarelo, bilo je še milejše, nego preje.

Jaz sem se vrnil zopet na svoj dom. Kako srečen, kako mladosten po mišljenju in čutenju sem bil odpotoval pred šestimi tedni, obetajoč si od tega prebitka najboljši učinek duhu in telesu; a kakšen sem se povrnil! Bolehen, malodušen, pobit, nezaupen, skoz in skoz neveren, in vse to samo vzpričo prestanih prevar in bridkosti.

Prvi čas sem se kolikor možno izogibal ljudem; delati se mi ni ljubilo, trpeče človeštvo mi ni vzbujalo sočustva, živel sem kot brezdušen in brezčuten. Kar nastane kužna bolezen v okolici. Od oblasti dobim povelje, naj obhodim okraj in obiskujem bolnike. Moral sem se tedaj pridno gibati. In čudo, med delom se mi vzbudi zopet slast do svojega poklica. Delal sem marljivo. Prvikrat v svojem življenju sem popolnoma spoznal moralno vrednost dela, prvikrat se uveril, da srčnim borbam in drugim dušnim bolečinam je delo najgotovejše in najblažje zdravilo.

Vedno bolj sem se utolaževal. Povrnil se mi je v dušo zopet mir in povrnila telesna čilost, toda nekdanja radost in sreča se mi nista nikoli več povrnila. Živel sem samo svojemu poklicu. V izpolnjevanju svojih dolžnostij sem nahajal oni čar, ki ga neogibno potrebuje vsaki človek, da se ne naveliča življenja.

Ljubil nisem nikoli več.

Prešla so leta in leta. Minila mi je mladost, prešla mi moška doba, prikimala starost in našla me še fanta!

»Kako je možno, da si ti, pri tolikih prednostih in vrlinah ostal star fant?« povprašujejo me često. Tem in enakim radovednim vprašanjem v odgovor sem napisal te-le vrstice.

Kaj pa se je zgodilo s Hortenzijo? — Kmalu po onem dogodku na gradu se je omožila z nekim upokojenim dostojanstvenikom. Bila je srečna, kakor so pravili. Toda še leto dnij ni uživala svoje sreče, ko jo smrt pograbi pri prvem porodu. Usoda se ji je osvetila, ker je ušla zemski kazni.

Moja svetilka.

Šel pozno zvečer sem domov;
Naletel na šibko sem dete,
Ki stalo je poleg svetilke
In zrllo pogleda v njo vneta.

Prišla si na misel mi ti
Li nisi svetilka ti jasna,
Li nisem jaz dete negodno,
Ko gledam ti v ličeca krasna?

J. Sk.

